

JAZYK

V BIODANZE

KATEŘINA STRNADOVÁ

JAZYK V BIODANZE

JAZYK V BIODANZE

KATEŘINA STRNADOVÁ

Plzeň 2025

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

Jazyk v biodanze

Kateřina Strnadová

Recenzenti:

Jose Belda-Medina, PhD

Dr. rer. nat. habil. Marcus Stück, PhD

Vydání publikace bylo schváleno Vědeckou redakcí Západočeské univerzity v Plzni.

Jazyková korektura: Hana Roubalová, korekturycj.cz

Grafický návrh obálky: TAMDEM STUDIO, www.tamdem-studio.com

Typografická úprava: Jakub Pokorný

Vydala:

Západočeská univerzita v Plzni, Univerzitní 2732/8, 301 00 Plzeň

První vydání, 416 stran

Pořadové číslo: 2432, ediční číslo: 55-006-25

Plzeň 2025

ISBN 978-80-261-1312-6

ISBN 978-80-261-1311-9 (brožovaná vazba)

ISBN 978-80-261-1313-3 (angl. vyd.)

ISBN 978-80-261-1314-0 (angl. vyd. ; online ; pdf)

DOI <https://doi.org/10.24132/ZCU.2025.13126>

© Západočeská univerzita v Plzni, 2025

Obsah

PODĚKOVÁNÍ	7
PŘEDMLUVA	8
ÚVOD	11

TEORETICKÁ ČÁST

1 JAZYKOVÉ PORTFOLIO BIODANZY	17
1.1 Vznik biodanzy	17
1.2 Rozšíření biodanzy	20
1.3 Dilo a jazyk Rolanda Tora	24
1.4 Definice a cíle biodanzy	31
1.5 Teorie a terminologie biodanzy	37
1.6 Studium biodanzy	41
1.7 Překlady a tlumočení v biodanze	46
2 MLČENÍ V BIODANZE	51
2.1 Přednost vivencie před vědomím	51
2.2 Limbicko-hypotalamický systém v biodanze	53
2.3 Zapojení hemisfér v biodanze	56
2.4 Zrcadlové neurony v biodanze	59
2.5 Protojazyk v biodanze	64
3 MLUVENÝ JAZYK V BIODANZE	69
3.1 Teorie biodanzy	69
3.2 Sdílení v biodanze	72
3.3 Uvádění tanců v biodanze	75
3.4 Poetický jazyk v biodanze	79
3.5 Biodanza a hlas	84
4 PSANÝ JAZYK V BIODANZE	88
4.1 Studijní materiály biodanzy	88
4.2 Monografie biodanzy	93
4.3 Vědecké publikace v biodanze	99
4.4 Časopisy biodanzy	105
4.5 Knižní publikace v biodanze	111
5 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI: POTENCIÁL JAZYKA V BIODANZE	122

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 ÚVOD DO VÝZKUMU	131
6.1 Popis problematiky	131
6.2 Kontext výzkumu	132
6.3 Cíl studie a výzkumné otázky	139

7	METODOLOGIE VÝZKUMU	140
7.1	Sběr dat	140
7.2	Analýza dat	142
7.3	Charakteristika výzkumného vzorku	143
8	VÝSLEDKY VÝZKUMU	147
8.1	Přehled témat	147
8.1.1	Role jazyka v biodanze	147
8.1.2	Vliv biodanza na jazyk účastníků	170
8.1.3	Možný přínos biodanza v oblasti jazykového vzdělávání	177
8.2	Přehled zjištění	192
9	Diskuze	195
9.1	Interpretace zjištění a odpovědi na výzkumné otázky	195
9.1.1	Jaká je role jazyka v biodanze?	195
9.1.2	Jaký má biodanza vliv na jazyk účastníků?	197
9.1.3	Jaký může mít biodanza přínos v oblasti jazykového vzdělávání?	199
9.2	Omezení výzkumu	200
9.3	Doporučení a implikace pro biodanzu	201
9.4	Doporučení dalšího výzkumu	203
	ZÁVĚR	205
	DOSLOV	209
	SHRNUTÍ	210
	SUMMARY	211
	RESUMEN	212
	POUŽITÉ ZDROJE	213
	SEZNAM TABULEK	225
	SEZNAM PŘÍLOH	226
	PŘÍLOHY	
	PŘÍLOHA 1	
	Dotazník k použití jazyka v biodanze verze 1	228
	PŘÍLOHA 2	
	Dotazník k použití jazyka v biodanze verze 2	230
	PŘÍLOHA 3	
	Dotazník k použití jazyka v biodanze verze 3	231
	PŘÍLOHA 4	
	Pravidla přepisu rozhovorů	232
	PŘÍLOHA 5	
	Přepisy rozhovorů	233

Poděkování

Velký dík za vedení mé práce po obsahové stránce a mnoho cenných informací si zaslouží José Mariano Neves, spolutvůrce školy biodanzu v Algarve v Portugalsku a současný předseda International Biodanza Federation.

Mé poděkování patří Donaldu Charlesovi Kiralymu za metodologické vedení při přípravě i psaní této knihy a za trpělivou kontrolu mých překladů do angličtiny.

Velký dík náleží Rolandovi Toro Aranedovi, zakladateli biodanzu, za vytvoření systému, díky němuž lze tančit život a vyjadřovat se bez ohledu na jazyk či kulturu.

S úctou děkuji Anetě Končulové a Markétě Hrabalové za odvahu přinést biodanzu do českého prostředí a otevřít první školu biodanzu v České republice.

Děkuji rovněž svým spolužákům, prvním studentům školy biodanzu v Čechách, kteří svou účastí na výzkumu přispěli ke vzniku této monografie.

Veliké díky i Denisu Mainzovi, který mi byl během psaní oporou i zrcadlem a má tolik odvahy, trpělivosti a lásky, že se mnou tančí životem společně.

Předmluva

Téma této monografie se zrodilo během rozhovoru s Donaldem Charlesem Kiralym, kterého jsem poznala v roce 2018 na konferenci The Future of Education ve Florencii. Zatímco já přednášela o své práci v oblasti výuky překladu pro operní zpěváky, Don, který se proslavil především v oblasti translologie, na poslední chvíli změnil téma své přednášky a s maximálním zaujetím prezentoval výsledky uplatnění přístupu ve výuce cizích jazyků, který vyvinul a nazval Scaffolded Language Emergence (Kiraly & Signer, 2017). Donův přístup k výuce cizích jazyků zahrnuje aspekty dříve zavedených přístupů, jako jsou audiovizuální strukturně globální metoda (SGAV), přirozený přístup, celková fyzická odezva (TPR), koncepčně-funkční přístup a komunikativní metoda. Scaffolded Language Emergence (SLE) představuje komplexní přístup, který staví na přední místo ve výuce citový rozměr, vychází z konceptu vynořujících se znalostí a dovedností a současně eliminuje lingvistický žargon, ba i gramatická pravidla, což mě okamžitě zaujalo. Ihned po návratu na domovskou Západočeskou univerzitu v Plzni (ZČU) jsem nadšeně o Donovi vyprávěla na Ústavu jazykové přípravy, kde pracuji jako zástupce ředitele pro strategii a rozvoj a zároveň jako vyučující italštiny. Začala jsem hledat způsoby, jak Dona a jím vytvořený přístup přivést do Plzně.

O rok později se mi podařilo těsně před zavedením nejprísnějších proticovidových opatření zorganizovat malou, ale mezinárodní konferenci s názvem Den s jazyky na ZČU. Don se s ohledem na rychle se šířící epidemii a omezení rozhodl nezúčastnit osobně, ale souhlasil s účastí virtuální. Nejen že nám v rámci online přenosu s tlumočením přímo v sále konference představil vznik a základy svého přístupu – Don nazývá SLE striktně přístupem, nikoli metodou – ale v rámci virtuálního rozhraní se mu dokonce podařilo vyškolit v SLE přístupu dva rodilé mluvčí španělštiny. Ti účastníkům konference nechali doslova zažít SLE přístup ve třech po sobě jdoucích hodinových ukázkách, jimiž postupně prošla zhruba dvacítka jazykářů, kteří se psychicky i fyzicky utkali s cílem nechat v sobě „vynořit“ španělštinu. Pak následoval rok, kdy jsme všichni na fyzická setkání mohli zapomenout, ale v roce 2021 jsem získala malý grant, který mi umožnil pozvat Dona na týden do Plzně a nabídnout celotýdenní školení SLE všem kolegům, kteří o ně projeví zájem. V té době už jsme s Donem započali několikaměsíční pouť za vyřízením všech formalit, které mu umožnily se po ukončení kariéry na Johannes Gutenberg Universität Mainz v Německu přesunout na celý rok 2022 do Plzně v roli hostujícího profesora.

Ve stejném roce, kdy jsem potkala Dona, jsem se také setkala s biodanzou. Mé „poprvé“ mělo podobu jednodenního semináře zaměřeného na smyslnost, který se konal v krásném studiu v Berouně a vedla ho Aneta Končulová, úplně první Češka, která získala mezinárodní certifikát a začala v České republice šířit povědomí o biodanze. S kamarádkou, která mě na workshop vzala, jsme si moc přály, aby taková aktivita byla dostupná i v Plzni, ale Aneta měla tou dobou dvě malé děti a nebylo myslitelné, aby do Plzně pravidelně dojížděla ve večerních hodinách. Kamarádce se nicméně podařilo s Anetou domluvit a zorganizovat tři samostatné večerní lekce, na kterých jsem rozhodně nemohla chybět. V té době už Aneta

přišla s myšlenkou otevřít v České republice školu biodanzy. Zpočátku jsem vůbec neměla chuť zase nastoupit ke studiu, které mělo být tříleté, navíc s vidinou, že bych pak měla něčoho něco učit, když už jsem z větší části učitelkou byla. Ale ještě než na jaře roku 2019 Aneta dorazila znovu do Plzně, tentokrát s jednodenním workshopem zaměřeným na propagaci nově otevírané školy, měla jsem v sobě jasno: Pokud chci, aby biodanza byla součástí mého života, nezbyvá, než abych já začala dojíždět za biodanzou.

Aneta Končulová spolu s Markétou Hrabalovou, další Češkou, která nabízela pravidelné lekce a víkendové workshopy v Praze, otevřely v září 2019 historicky první školu biodanzy v České republice a já spolu s více než čtyřiceti spolužáky nastoupila do prvního ročníku. Zpočátku jsem vnímala biodanzu jako vyživující lázeň pro sebe, ale postupně jsem začala cítit touhu šířit to, co biodanza přináší, dál.

V lednu 2022 dorazil Don na ZČU již jako můj kolega a já krátce nato začala třetí ročník studia biodanzy, ve kterém se mi postupně zvedala opona do té doby zakrývající metodologické zásady, na kterých je systém biodanzy vybudován. Na jedné straně jsem ve výuce italštiny stále více uplatňovala SLE přístup, postupně se odvažovala zapojit fyzické aktivity a citový rozměr, využívat reálných předmětů a zvýšit interakci v rámci skupiny, na straně druhé jsem si jednoho dne uvědomila, že začínám své hodiny koncipovat podle fyziologických zásad biodanzy. Často jsem Donovi s nadšením o svém studiu vyprávěla a zmiňovala, kolik podobných aspektů nacházím při srovnání SLE a biodanzy. Až se jednou zeptal, proč oba přístupy nespojím a nevyužiji biodanzu k výuce jazyka. Začala jsem okamžitě argumentovat, že to ne, k tomu biodanza určena není, přesvědčená, že účastník musí plně a přesně rozumět tomu, o čem se mluví. Až jsem si uvědomila, že vlastně pro své přesvědčení nemám pádné důkazy. A tehdy jsem začala pátrat, jestli je toto téma na vědeckém poli již zpracováno. Věděla jsem o pokusech spojit výuku cizího jazyka s fyzickým aktivitami, například s jógou, ale v rámci biodanzy, která je mnohem víc než jen fyzickou aktivitou, se tímto tématem ještě nikdo nezabýval.

Pod Donovým metodickým vedením jsem připravila pro své spolužáky ze školy biodanzy online dotazník zaměřený na používání jazyka v biodanze, který se měl stát zdrojem dat pro můj kvalitativní výzkum. První pokus o získání dat provedený na dvou spolužácích, kteří krátce předtím studium opustili, ovšem nevyšel, na mé otázky odpovídali velmi krátce a vyhýbavě. Bylo jasné, že po covidové době, kdy se tolik aktivit přesunulo do virtuálního prostoru, lidé neměli ani chuť zapínat počítač, natož něco psát na klávesnici. Odhodlala jsem se tedy převést dotazník do lidštější podoby a přes aplikaci umožňující dálkovou komunikaci vyzpovídala další spolužačku, která se již studia neúčastnila.

Tváří v tvář a s možností klást doplňující dotazy, zohlednit intonaci, ba dokonce i mimojazykové projevy dotazovaného jsem získala mnohem rozsáhlejší a použitelné odpovědi. Pokaždé, když jsem pak usedala k počítači, abych rozhovor s jedním z účastníků přepsala, bylo to jako jít spolu na kávu, znovu slyšet hlas dotyčného nebo dotyčné, připomenout si jeho či její gesta, objevit parazitní slova, uvědomit si, která témata u něj či u ní vyvolávají nejsilnější emoční reakci. Když jsem se rozhodla zpracovat své téma kvalitativním způsobem, netušila jsem, že ona kvalita bude spočívat i v nahlédnutí do duše druhého člověka. Skoro jsem měla pocit, že by rozhovory mohly posloužit i pro psychologický rozbor. A byť všichni

dostávali stejnou sadu otázek, každý z účastníků k mému tématu přistoupil naprosto osobitě. Každý přidal nějaký detail, který jsem do dotazů ani nezahrnula a kterým mě upozorňoval na širší tématu. Až jsem nakonec dospěla k závěru, že téma, které mělo být původně článkem, je dostatečně objemné a objevné, aby si zasloužilo být zpracováno formou monografie.

Úvod

Biodanza coby systém rozvoje lidského potenciálu má své počátky v 60. letech minulého století v Chile. Biodanzu vytvořil a do konce svého života zdokonaloval chilský pedagog, psycholog a antropolog Rolando Toro (1924–2010), celým jménem Rolando Mário Toro Araneda. Jak bude patrné především z úvodních kapitol této knihy, v Torově osobnosti se snoubí nutkání vědce experimentovat, pozorovat, zkoumat, poznávat i rozvíjet bohatství teoretického poznání spolu s tvořivou energií malíře, básníka a tanečníka. Toro byl ještě před vytvořením systému biodanzы veřejně známou osobností s širokým okruhem přátel jak mezi vědci, tak mezi umělci a bývá považován rovněž za filantropa. O biodanze hovořil také jako o spojení umění, vědy a lásky (Toro, 2020, s. 21).

Systém biodanzы má svůj základ ve vědeckém poznání, především v biologii, a již za Torova života byla biodanza předmětem výzkumů. O ty se zasloužil především Marcus Stueck (většinou citován jako Marcus Stueck) z Universität Leipzig v Německu, který později založil také školu biodanzы v Rize, v Lotyšsku. V přehledové studii *Biodanza Effects on Stress Reduction and Well-Being – A Review of Study Quality and Outcome* (Stueck & Tofts, 2016) Stueck se svým spoluautorem uvádějí, že v letech 1999–2016 bylo provedeno třináct studií a jeden systematický přehled studií věnovaných biodanze, z nichž deset bylo provedeno a zveřejněno na Universität Leipzig, jedna v Portugalsku, jedna v Itálii a jedna v Brazílii. Snahou Stuecka a jeho týmu je nejen pokračovat v osmibodovém výzkumném plánu, který navrhl ještě před svou smrtí sám Rolando Toro, ale rovněž udržovat mezinárodní síť výzkumníků zabývajících se biodanzou pod názvem Bionet (Bionet, 2023).

Kromě již zmíněných zemí se výzkum v souvislosti s biodanzou rozšířil i do dalších oblastí světa. Citační databáze Web of Science nabízí na sklonku roku 2022 v souvislosti s heslem biodanza v plnotextovém vyhledávání 41 záznamů. Z těchto 41 výsledků byl jeden vyloučen, protože biodanza figurovala pouze v medailonku jednoho z autorů, nikoli v obsahu textu. Z celkového počtu 40 výsledků se jednalo v šesti případech o konferenční abstrakt, ve dvou případech o stať ve sbornících (Greaves et al., 2016; Silva & Nadais, 2019), ve dvou případech o metaanalýzy (Laird et al., 2021; Wang et al., 2020), v šesti případech o přehledové studie (Altamirano Quevedo et al., 2021; Cadenas-Sánchez & Ruiz-Ruiz, 2014; Calçada & Gilham, 2022; Ferraro et al., 2021; Hickman et al., 2022; Kim et al., 2019), tři práce byly kombinací metaanalýz a přehledových studií (Bravo et al., 2019; Murillo-García et al., 2018, 2022) a ve 21 případech se jednalo o články v časopise. Z těchto 21 článků spadá devět do oblasti medicíny a zdravotnictví (Carbonell-Baeza et al., 2010, 2012; Chiesi et al., 2021; Illesca Pretty et al., 2019; M. del M. López-Rodríguez et al., 2012, 2017; Rosa, de Vita, et al., 2018; Rosa, D'Andria, et al., 2018; Segura-Jiménez et al., 2017), sedm do oblasti sportu (Constantino Murillo & Espada Mateos, 2021; Hernández López et al., 2018; Rosa et al., 2019; Rosa & Madonna, 2020b, 2020a; Tafuri et al., 2019; Vergeer et al., 2021), tři do oblasti vzdělávání (Castillo Retamal et al., 2019; Stueck, 2011; Stueck et al., 2013) a dva do oblasti psychologie (Stueck et al., 2016, 2019). Žádný z článků ani ostatních výsledků nespadá do oblasti jazykovědy.

Pouze jeden článek z oblasti sociální psychologie popisuje dopad biodanzы na vyjadřování emocí a potřeb (Stueck et al., 2019). Biodanza je ovšem v rámci uvedeného výzkumu nahlížena coby neverbální složka komunikace v protikladu k verbální metodě vedoucí ke zvýšení empatie v komunikaci, jako je například respektující komunikace. Z celkového počtu 40 zkoumaných výsledků bylo sedm zveřejněno ve španělštině, ostatní v angličtině.

Citační databáze Scopus pak při vyhledávání hesla biodanza v názvu, abstraktu či klíčových slovech nabízí opět na sklonku roku 2022 celkem 31 výsledků, z toho ve 21 případech dochází k překryvu s výsledky databáze Web of Science. Ze zbylých výsledků byly dva vyřazeny. V prvním případě se článek věnoval tématu lidských práv a biodanza byla zmíněna pouze jako jedna z možných aktivit, kterým se staří lidé věnují. Ve druhém případě se jednalo o zařazení zpěvu a tance v pětiminutových úsecích během pracovních přestávek za účelem zvýšení produktivity práce. Uvedený popis ani použítá hudba evidentně neměly s biodanzou nic společného, v přehledu bibliografie byl citován pouze jeden článek o biodanze, pravděpodobně se ze strany autorů jednalo o mylnou interpretaci toho, co lze považovat za biodanzu. Ze zbývajících osmi výsledků se jednalo ve dvou případech o kapitoly v knize (Chathuranga et al., 2019; Stueck & Villegas, 2017), v jednom případě o přehledovou studii (Bidonde et al., 2018) a v pěti případech o články. Z těchto článků spadají tři do oblasti zdravotnictví (López-Rodríguez et al., 2013; Rosa et al., 2020; Schmidek et al., 2019) a dva do oblasti psychologie (Abad Robles et al., 2014; Giannelli et al., 2015). Ani zde žádný z článků či ostatních výsledků nespadá do oblasti jazyka a jazykovědy. Z celkového počtu osmi zkoumaných výsledků byl jeden zveřejněn v italštině, dva ve španělštině a zbylých pět v angličtině.

Zveřejněné výzkumy související s biodanzou se zaměřují převážně na přínos biodanzы v oblasti zdraví. Zde dominují témata jako redukce bolesti (Hickman et al., 2022; Murillo-García et al., 2018, 2022; Segura-Jiménez et al., 2017), redukce stresu (Chathuranga et al., 2019; López-Rodríguez et al., 2017; Stueck, 2011; Stueck & Tofts, 2016) či zvýšení imunity (Stueck et al., 2013; Stueck & Villegas, 2017). Mnoho prací se rovněž zabývá přínosem biodanzы k psychickému zdraví jako například k rozvoji emoční inteligence (Abad Robles et al., 2014; Calçada & Gilham, 2022; Constantino Murillo & Espada Mateos, 2021; Greaves et al., 2016; Stueck et al., 2019) a především k celkovému stavu pohody (Laird et al., 2021; Stueck & Tofts, 2016). Výjimečně je biodanza studována i z pohledu rozvoje psychomotoriky v oblasti experimentální pedagogiky (Rosa et al., 2019). Výzkumy v oblasti zdravotního přínosu a pozitivního psychického vlivu na účastníky biodanzы jsou prováděny na specifických skupinách, mezi něž patří děti (Greaves et al., 2016; Rosa et al., 2020; Stueck, 2011; Stueck et al., 2013, 2016; Stueck & Villegas, 2017), dospívající (Chathuranga et al., 2019; Rosa & Madonna, 2020b), studenti (López-Rodríguez et al., 2017), učitelé (Rosa & Madonna, 2020a), zrakově postižení (Schmidek et al., 2019) či pacienti s neurodegenerativními onemocněními (Chiesi et al., 2021; Rosa, de Vita, et al., 2018) nebo s chronickými onemocněními, jako jsou poruchy autistického spektra (Rosa, D'Andria, et al., 2018) a především fibromyalgie (Bidonde et al., 2018; Bravo et al., 2019; Cadenas-Sánchez & Ruiz-Ruiz, 2014; Carbonell-Baeza et al., 2010, 2012; Kim et al., 2019; López-Rodríguez et al., 2012; López-Rodríguez et al., 2013; Murillo-García et al., 2018, 2022; Segura-Jiménez et al., 2017; Wang et al., 2020).

Ve výčtu prací věnovaných využití biodanzy by bylo možno pokračovat citováním těch, které nebyly indexovány ve dvou výše zmíněných databázích, ale jsou šířeny prostřednictvím odborných online platforem, jako jsou například Academia.edu či Researchgate.net. O biodanze bylo také napsáno mnoho knih, v souvislosti s biodanzou vychází pravidelně celá řada časopisů a nejnovější poznatky o biodanze, její teorii i praktickém využití jsou sdíleny rovněž na lokálních i mezinárodních konferencích, kongresech a sympoziích. Biodanza se od svých počátků, kdy byla úzce spjata se zeměmi Latinské Ameriky, rozšířila do pěti světadílů a rozrostla se tak do celosvětového fenoménu.

Z výše uvedeného vyplývá, že biodanza je nahlížena především v souvislosti s účinky na lidské tělo, případně na lidskou psychiku, ovšem dosud nebyl věnován zvláštní zřetel jejím jazykovým aspektům. A to navzdory faktům, že povědomí o biodanze se šíří ústně či písemně, sama biodanza je systém stojící na teoretickém modelu, který vychází nejen z empirických výzkumů a pozorování, ale rovněž ze studia mnoha písemných pramenů, a i samotné lekce biodanzy jsou účastníkům zprostředkovávány skrze jazyk. Biodanza sice pracuje s tělem, k čemuž využívá specifické pohyby v návaznosti na konkrétní hudbu, a ke komunikaci tak dochází z velké části neverbálně, ale verbální projev je rovněž její nedílnou součástí.

Jazyk je v biodanze využíván v mnoha různých situacích a aspektech. Každá lekce biodanzy obsahuje teoretický úvod a ústní sdílení. Jednotlivé tance a cvičení jsou účastníkům lekcí a workshopů biodanzy sice většinou demonstrovány, ale jsou rovněž uvedeny ústně. Účastníci biodanzy, kteří se rozhodnou pro studium v rámci některé ze škol biodanzy, pak pracují i s písemnými materiály a jsou vedeni k písemnému vyjádření ve formě deníků. Na závěr studia pak prezentují vlastní závěrečnou práci zvanou monografie, která má rovněž písemnou povahu.

Cílem této knihy, která je zároveň autorčinou monografií biodanzy, je ukázat maximální šíři jazykových aspektů souvisejících s biodanzou, představit možnosti, které biodanza nabízí v oblasti jazykového vzdělávání, poukázat na její jazyková specifika a nastítnit možnosti dalšího zkoumání jazyka v biodanze. Kniha tak odpovídá na základní výzkumnou otázku: Jaký je potenciál jazyka v biodanze? Tato otázka je pak nahlížena ze tří perspektiv, jež představují podotázky: Jaká je role jazyka v biodanze? Jaký má biodanza vliv na jazyk účastníků? Jaký může mít biodanza přínos v oblasti jazykového vzdělávání?

Tato práce je rozdělena do dvou částí, z nichž první zpracovává téma jazyka v biodanze teoreticky. Cílem této části je postihnout co největší šíři tématu, včetně podtémat, která mohou inspirovat další výzkumníky k podrobnějšímu rozpracování. Tato část vychází především ze studia prací Rolanda Tora a jeho následovníků, jejichž myšlenky jsou usouvztažněny k používání jazyka v biodanze a jeho případné absenci, stejně jako k otázce vlivu biodanzy na jazyk. Pro dokreslení jazykové situace v biodanze jsou uvedeny na konkrétních místech i citace z dalších zdrojů, jakými jsou především závěrečné práce studentů škol biodanzy, skripta biodanzy, webové stránky organizací a škol biodanzy či články zveřejněné mimo časopisy zahrnuté v databázích Web of Science a Scopus.

Ve druhé části práce je v návaznosti na teoretické předpoklady stanovené první částí prezentován výzkum na téma jazyk v biodanze, který byl proveden ve specifických podmínkách České republiky, kde došlo v roce 2019 k otevření historicky první školy biodanzy. Výzkum probíhal mezi lety 2022 a 2023, kdy čeští studenti začali se studiem metodologie a postupně začali sami vést lekce biodanzy. Výsledky výzkumu proto zohledňují měnící se pohled účastníků školy, která probíhá v českém jazyce, a to v situaci, kdy se studijní materiály teprve překládají, je zaváděna nová slovní zásoba a pohled účastníků není zatížen předchozí zkušeností či tradicí biodanzy v daném jazyce a kultuře. V přílohách je umístěn přepis všech rozhovorů vedených s účastníky výzkumu, který tak může posloužit jako inspirace nebo zdroj rozšíření stávajícího výzkumu.

Práce je vydána zároveň i v anglické verzi pod názvem *Language in Biodanza*, aby byla přístupná co největšímu spektru čtenářů od jazykovědců a učitelů jazyka až po studenty či účastníky biodanzy kdekoli na světě. Teoretická část pak prošla obsahovou kontrolou ze strany Josého Mariana Névese, současného předsedy International Biodanza Federation.

Nebude-li uvedeno jinak, všechny texty, na něž je v práci odkazováno, přeložila autorka z portugalského, španělského, italského, francouzského, anglického a německého do češtiny. Aby byly všechny názvy uváděných děl čtenáři srozumitelné, v závorce je uveden jejich překlad, který dosud v češtině neexistuje.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část analyzuje jazykové aspekty v biodanze. Cílem teoretické části je popsat co největší šíři těchto aspektů, které mohou inspirovat další výzkumníky k podrobnějšímu rozpracování. Tato část je členěna do čtyř kapitol, z nichž první přináší základní informace o systému biodanzy a zbylé tři se soustředí na tři oblasti jazykového projevu využívané v tomto systému, kterými jsou absence jazyka, mluvený a psaný jazyk. Jednotlivá témata a podtémata jsou předkládána skrze myšlenky Rolanda Tora a jeho následovníků, z nichž jsou zohledněny především ty, které souvisejí s jazykem.

1 Jazykové portfolio biodanzzy

Kapitola Jazykové portfolio biodanzzy představuje systém biodanzzy z pohledu jazyka. Podkapitola 1.1 Vznik biodanzzy je věnována počátkům a vývoji názvu tohoto systému úzce spjatého se zeměmi Latinské Ameriky. Podkapitola 1.2 Rozšíření biodanzzy zaměřuje pozornost na postupné šíření tohoto systému do pěti světadílů a přináší seznam zemí, v nichž byly otevřeny školy biodanzzy. Podkapitola 1.3 Dílo a jazyk Rolanda Tora přibližuje Torův písemný odkaz včetně chronologického řazení jednotlivých děl a jejich překladů do dalších jazyků. Podkapitola 1.4 Definice a cíle biodanzzy poukazuje na různorodost definic biodanzzy a na odlišnosti v různých jazykových verzích. V podkapitole 1.5 Teorie a terminologie biodanzzy jsou představeny základní pojmy systému a jejich jazyková specifika. Podkapitola 1.6 Studium biodanzzy popisuje podmínky a možnosti studia tohoto systému zahrnující ústní i písemný projev. Podkapitola 1.7 Překlady a tlumočení v biodanzze nahlíží na jazykovou rozmanitost tohoto celosvětově rozšířeného systému.

1.1 Vznik biodanzzy

Rolando Toro Araneda se narodil 19. dubna 1924 v Concepción v Chile. V roce 1943 dokončil studium na první chilské škole, která připravovala budoucí učitele, s názvem Escuela Normal Superior José Abelardo Núñez se sídlem v Santiagu de Chile. V letech 1944–1957 pracoval jako učitel v různých chilských lokalitách (International Biodanza Federation, 2023a).

Již od počátku pedagogické kariéry zaujímal Toro ke zdělávání experimentální přístup a rád uskutečňoval výuku přímo v přírodě. Jak dokládají dobové novinové články, Toro vykazoval inovátorského ducha a u svých svěřenců rozvíjel především tvořivost. O tom svědčí i první Festival del niño, festival pro děti, o jehož propagaci se v 50. letech zasadil a během nějž děti měly možnost uspořádat výstavy maleb a keramiky a zažít hudbu na živo či didaktické hry v srdci Santiaga de Chile. Již v této době Toro vnímal, že lidskou mysl nelze oddělit od zbytku organismu neboli že mysl a tělo jsou dva různé názvy pro tutéž realitu (Cazzulo & Castagnoli, 2022, s. 100–104).

Pokud bychom hledali prvotní inspiraci či, jak říkával Umberto Eco, výsevní myšlenku, která klíčila mimo autorovo vědomí dávno před vznikem díla, pak lze předzvěst systému, který je dnes registrován pod ochrannou známkou Biodanza®, nalézt v dopise Rolanda Tora manželce z roku 1952.

„Calle Larga, Los Andes (Chile), 1952.

Moje zbožňovaná Pilarcito:

Občas vyjdu na nádvoří, hledám tě a myslím na tebe. Natažený na slámě čekám na zprávy. Dnes jsem se díval na plující mraky, které ve mně zanechaly pocit radosti, klidného a zářivého života.

Škola je zde velmi osamělá. Příští pondělí přijedou děti.

Přemýšlel jsem o rytmické vědě, která by hudebně uspořádala přirozené pohyby těla a především ‚úkony‘ tak, aby pomocí ušlechtilých a duchovních forem rozdělovala čas, intenzitu a sílu. Něco jako provokovat muzikálnost bytosti.

Co si o tom myslíš? Líbí se ti to? Ach, můj rádce, má láska, všechno to má smysl, jen když to mohu vyjádřit a probrat s tebou!

Přemýšlel jsem o tom, jak v dětech oživit velké vzdušné, atmosférické mýty, které dřímají v pradávných hlubinách každé bytosti. Probudit v podvědomí ‚plující mrak‘, ‚aerolity‘, ‚jitřenku‘, ‚ohnivého muže‘. Nechat tak vzniknout osvětlené kresby.

Podíval jsem se na svou tvář, jako když někdo pozoruje cestu. Nakonec jsem objevil radost z toho, že tě miluji a že jsem strašně milován. A nebyla to léta ani práce, ani mé chování, ale byla to láska, co se mi jakoby skrz kámen zračilo ve tváři.

Brzy budu po tvém boku, má láska, budu tě líbat a objímat, dokud se neunavíš takovou něhou.
Rolando“

O 36 let později napsala Pilar Acuña Rolandovi:

„Fribourg, Švýcarsko, 28-7-1988

Můj drahý Rolando:

Kdo by to byl předpověď!! Kolikrát hvězdy proletí nad touto zlatou kupkou sena... Měla jsem pocit, že už před sto lety jsme mluvili o tomtéž!!! Biodanza obletí svět mnohokrát!!

Pilar“

(Terrén & Toro, 2008, s. 21–22)

Už v roli pedagoga byl Toro dle dobového tisku považován za inovátora a ve své vzdělávací koncepci hovořil o probouzení potenciálu a důležitosti umění. Torův experimentální vzdělávací model zahrnoval vědy, umění i technologii. Děkanem Universidad de Concepción byl nečekaně vyzván, aby zde přednesl cyklus přednášek a následně vytvořil Laboratorio de Psicología na místní Escuela de Educación. Tato příležitost motivovala Tora k tomu, že se vrhl na studium psychologie na Instituto pedagógico de la Universidad de Chile, které dokončil v roce 1964 (Toro, 2012, s. 39).

V roce 1965 byl Toro jmenován docentem v Centro de Estudios de Antropología Médica de la Escuela de Medicina de la Universidad de Chile, kde působil až do roku 1973. V této době byl pověřen farmaceutickou firmou Sandoz, aby studoval účinky LSD na tvořivé aktivity v projektu, kterého se účastnilo na dvě stovky umělců. Léta využívání této látky k terapeutickým účelům přinesla Torovi důležité poznatky ohledně stavů rozšířeného vědomí, kreativity, identity či regrese. Tyto poznatky dnes částečně tvoří základy metodologie biodanzy, ovšem s tím rozdílem, že Toro našel způsob, jak dosáhnout transcendentních a kreativních stavů skrze rozšířené vědomí pomocí hudby, tance a prožívání bez použití drog (Cazzulo & Castagnoli, 2022, s. 104–107).

Ve stejném období prováděl Toro také výzkum násilí ve věznici Penitenciaría de Santiago a byl členem výzkumného ústavu Instituto de Investigación del Hospital Psiquiátrico de Santiago. V roce 1966 byl jmenován profesorem psychologie vyjadřování a psychologie umění

na Instituto de Estética de la Universidad Católica de Chile (International Biodanza Federation, 2023a).

Díky svému působení v oblasti psychologie, psychiatrie a lékařské antropologie se Toro seznámil s různými formami psychotherapeutických technik, jako je muzikoterapie, gestalt, psychodrama a mnohé další. Jednotlivé techniky aplikoval v Hospital Psiquiátrico de Santiago, ale podle jeho slov se žádné z nich nedařilo proniknout do duše nemocného, pouze se dotkly jeho chování. Toro následně začal pacientům nabízet tanec na různé druhy hudby, což u pacientů vyvolávalo odlišnou odezvu. Na základě záznamů svých pozorování tak v 60. letech zjistil, že euforizující hudba stimuluje neurovegetativní sympatický adrenergní systém, zatímco uklidňující hudba stimuluje parasympatický cholinergní systém. Tímto způsobem Toro vytvořil základní osu toho, co se později vyvinulo v teoretický model, o němž se opírá celý systém biodanzy (Toro Araneda et al., 2014, s. 26–27).

Další pozorování a účast na smělych pokusech při opakovaných návštěvách terapeutických center ve Spojených státech vedly Tora ke zpracování tématu disociací a k tomu, že do centra dvou protipólů neurovegetativního systému umístil afektivitu. Na kongresu věnovaném psychodramatu, který se konal v Buenos Aires, pak představil pohlazení coby metodu vedoucí ke změně osobnosti a zároveň coby terapeutický proud pro nemocné trpící primárně psychosomatickými poruchami. Jeho přednáška vyvolala skandál a sklídl značnou ostudu. Toro tuto metodu prezentoval v době, kdy – jak sám říká – byl prokázán význam něžnosti u laboratorních krys, ale teprve později vešly ve známost výsledky zkoumání Reného Spitze na dětech, na kterého navázaly pokusy s osobami trpícími depresí a se starými lidmi. Když se prokázalo, že pohlazení dělá dobře krysám, dětem, starým i depresivním lidem, rozšířil Toro přínos něžnosti na ostatní, běžné smrtelníky (Toro Araneda et al., 2014, s. 28–30).

Přechod od psychiatrických pacientů k běžné populaci se udál postupně. K pacientům se nejprve přidával personál a následně Toro své experimenty začal nabízet i ve skupinách složených z rodinných příslušníků a přátel. V těchto letech ovšem pro své aktivity nepoužíval název biodanza, nýbrž *psicodanza*. A tak se současně, když byla *psicodanza* aplikována v klinickém a univerzitním prostředí, začaly rozvíjet i *juegos de psicodanza*, což byla *psicodanza* v divadelní formě, z níž v biodanze přetrvaly takzvané sekvenční tance (Cazzulo & Castagnoli, 2022, s. 111–125).

Divadelní hry *juegos de psicodanza* vznikaly nejprve přímo v Torově domácnosti, která se tak změnila na jistou formu laboratoře. Po hudební stránce si Toro kladl za cíl vymýtit hudební rigidnost, tak aby se účastník stal citlivějším vůči hudbě jakékoli epochy či žánru, tak aby například milovník soulu pocítil dojetí i při poslechu brazilské batukády či aby milovník nízké kultury dokázal ocenit Beethovenův kvartet či Bachovu sonátu. *Juegos de psicodanza* měly ve své konečné fázi podobu divadelního představení složeného z osmi dějství. Od ledna roku 1973 byly tyto hry představeny ve významných divadlech chilského hlavního města a konaly se do září téhož roku, kdy došlo ke státnímu převratu. Tyto hry, jak dokládá dobový tisk, byly částí společnosti přijímány s velkým úspěchem jako transgresivní terapeutické umění a jinou částí naopak kritizovány a zatracovány (Toro, 2012, s. 58–83).

Po Pinochetově puči byl Toro vyslýchán na policii. Chilská policie měla záznamy o Torových činech za více než dvacet let, ať už se jednalo o protiválečné, či antimilitantní aktivity, včetně výstřížků novinových článků. Toro se při výslechu naštěstí setkal s poměrně humánním jednáním, nicméně mu bylo doporučeno, aby zemi opustil (Toro Araneda et al., 2014, s. 62).

V roce 1974 Toro z rodného Chile v područí diktátorského režimu přesídlil i s rodinou do Argentiny. Systém zde nabízel pacientkám po mastektomii v rámci Liga Argentina de Lucha Contra el Cáncer. Jeho aktivita byla posléze korunována jmenováním emeritním profesorem na Universidad Abierta Interamericana v Buenos Aires (International Biodanza Federation, 2023a).

Během let strávených v Argentině Toro také cestoval a rozvíjející se systém představil v Brazílii. V té době již vnímal, že jméno *psicodanza*, které odkazovalo k duši, nebylo pro systém zahrnující celý organismus ideální. Na základě pečlivého sémantického rozboru na cestě zpět z Brazílie do Argentiny v roce 1977 vybral pro tuto nově se etablojící disciplínu nové jméno, které během následujících let nahradilo původní nevyhovující výraz. Biodanza tak předponou *bio-* řeckého původu odkazuje k životu, zatímco výraz *danza* francouzského původu odkazuje k „integrovanému pohybu naplněnému smyslem“. Tím vznikla metafora biodanza – tanec života, která podle Tora byla plně v souladu s konceptem Rogera Garaudyho „tančit život“ (Toro Araneda, 1991, s. 4–5).

1.2 Rozšíření biodanzы

V roce 1979 přesídlil Toro do São Paula v Brazílii. Zde založil soukromý ústav Instituto Privado de Biodanza a pracoval zároveň v Hospital Juqueri (International Biodanza Federation, 2023a). Mimo práce s psychiatrickými pacienty a desetileté práce v soukromém ústavu, v němž formoval nové facilitátory biodanzы, pracoval Toro v této době opět s pacientkami po mastektomii a dále svůj systém zdokonaloval (Cazzulo & Castagnoli, 2022, s. 127–128). V roce 1980 využil systém biodanzы také při jedinečné terapii pacientů s Hansenovou chorobou (lepra), kterou lékařský tým nemocnice Lauro de Souza Lima v Bauru vyhodnotil jako významně přínosnou na úrovni psychologické i psychomotorické rehabilitace, která u pacientů zvýšila sebedůvěru a komunikační schopnosti (Toro Araneda & Toro Acuña, 2020, s. 18–19).

I v Brazílii ovšem musel Toro čelit vojenské diktatuře a znevažování biodanzы, a to jak ze strany moralistů, tak především ze strany vládní rady pro dohled nad psychologickou praxí Conselho Federal de Psicologia. Vzhledem k tomu, že na přelomu 70. a 80. let byla biodanza praktikována řadou psychologů, kterým hrozila ztráta diplomů, mnozí tento systém opustili a Toro byl opět vyslýchán policií. Navzdory tomu se podařilo uspořádat tři Torovy přednášky, díky kterým bylo opět mnoho lidí o účinnosti biodanzы přesvědčeno, a v dubnu 1980 byla definována počáteční strategie pro šíření biodanzы v Brazílii (Nousiainen, 2007).

Toro získal v Brazílii schopné spolupracovníky, jako byli Cezar Wagner de Lima Góis, Maria Lúcia Pessoa Santos či Ruth Cavalcante, kteří stáli v čele první asociace biodanzы, Associação

Latino-Americana de Biodanza – ALAB založené v roce 1981. S organizovanou podporou mohl Toro dále rozpracovávat teorii biodanzy, kterou propojil s již dříve formulovaným bio-centrickým principem. Své zkušenosti pak promítl do struktury teoretického modelu, jehož původní podoba se datuje do roku 1982 (Góis, 2009, s. 7).

19. října 1982 založili Rolando Toro a Cezar Wagner de Lima Góis první školu biodanzy s názvem Escola Nordestina de Biodança – ENEB – se sídlem ve Fortaleza. Fortaleza byla vybrána proto, že byla stejně vzdálená od všech hlavních měst na severovýchodě Brazílie, a také proto, že byla centrem aktivit biodanzy na severovýchodě (Nousiainen, 2007).

Od roku 1983 se Toro věnoval studiu prožitků strachu a odvahy mu čelit prostřednictvím specifických cvičení sebevyjádření. Tuto práci nazval Projekt Minotaurus, což je odkaz na řeckou báji. S využitím mytického a archetypálního jazyka tak Toro vytvořil výzvy vnitřnímu Minotaurovi, což je způsob, jak čelit největšímu strachu, strachu z vlastní identity, ze sebe samého (Góis, 2009, s. 7–8).

V roce 1984 se Torova dcera Verónica Toro a její manžel Raúl Terrén poprvé vydali představit biodanzu do Evropy. Pobývali ve Fribourgu ve Švýcarsku a v roce 1986 byli pozváni na kongres do Evian ve Francii, kde se pro biodanzu nadchlo několik italských účastníků, díky kterým byla v roce 1987 biodanza poprvé představena v Lido di Venezia v Itálii. Oba manželé se i s dětmi v roce 1988 přestěhovali do Benátek a v květnu téhož roku se uskutečnila i první evropská návštěva Rolanda Tora. Ten dorazil do Itálie s manželkou, dcerou Vivianou a několika blízkými spolupracovníky, z nichž se následně stali ředitelé prvních evropských škol. Během první Torovy návštěvy se kromě Itálie tančila biodanza rovněž ve Francii a ve Švýcarsku. V následujících dvou letech se Toro se svými spolupracovníky střídavě do Evropy vracel, až se na přelomu let 1989 a 1990 definitivně přestěhoval do Itálie (Cazzulo & Castagnoli, 2022, s. 129).

V roce 1990 byla ve Švýcarsku založena první evropská škola biodanzy pod vedením švýcarského filozofa a terapeuta Alaina Antilleho (Toro, 2020, s. 19). O rok později byla v Itálii otevřena druhá evropská a první italská škola biodanzy pod vedením Eliane Matuk (Scuolatoro Unipib, 2022). Zájem o biodanzu v Itálii rychle narůstal, v roce 1994 byla otevřena další škola v Padově a o rok později vznikla první evropská asociace biodanzy Associazione Europea degli Insegnanti di Biodanza – AEIB (Biodanza® Bologna, 1997). Toro v Itálii pracoval mimo jiné s pacienty trpícími Alzheimerovou a Parkinsonovu chorobou a dohlížel na vznik škol ve Švýcarsku, Itálii, Francii, Německu a Anglii (International Biodanza Federation, 2023a).

V roce 1998 se Toro vrátil do Chile, které vždy považoval za „svou zemi“ (Toro Araneda et al., 2014, s. 95). Odsud řídil hnutí biodanzy, jejíž školy i nadále vznikaly v Latinské Americe i Evropě a postupně také ve Spojených státech, Kanadě, Rusku, Izraeli, Jižní Africe, Japonsku, Austrálii a na Novém Zélandu. V roce 2001 byl Toro za svou práci v oblasti biodanzy a biocentrického vzdělávání nominován na Nobelovu cenu míru (International Biodanza Federation, 2023a).

Rozsáhlá organizace čítající po roce 2000 již desítky škol na několika světadílech vedla Tora k registraci značky Biodanza Sistema Rolando Toro, ke které sám tvůrce nakreslil logo v podobě volavky. Ve snaze udržet jednotnost přípravy facilitátorů biodanzy a především zajistit udělování mezinárodně platného certifikátu pod jednou značkou se Toro rozhodl mimo dvou již existujících asociací – jihoamerické ALAB a evropské AEIB – založit jednu organizaci, která by zaštiťovala všechny stávající i nově vznikající národní asociace facilitátorů kdekoli na světě. Tak v roce 2003 vznikla International Biocentric Foundation (IBF) (International Biodanza Federation, 2020).

V roce 2006 byl Torovi udělen čestný doktorát na Universidade Federal da Paraíba v Brazílii a v roce 2008 byl jmenován emeritním profesorem na Universidad Metropolitana del Perú. Rolando Toro zemřel 16. února 2010 ve věku 85 let v Santiagu de Chile (International Biodanza Federation, 2023a).

Nadace IBF úspěšně řídila „světový biocentrický projekt“ čítající 180 škol na pěti světadílech s téměř 230 řediteli i po Torově smrti, ovšem oficiálně nebyla registrována jako nadace, nýbrž jako podnik. V roce 2017 bylo rozhodnuto o rozpuštění IBF z důvodu nedokončení procesu převodu dědictví majetku a ochranné známky Rolanda Mária Tora Aranedy na jeho případné dědice. Následovalo období, kdy se bývalé vedení a řada Torových spolupracovníků snažily komunikovat s ostatními řediteli a asociacemi, které vyústilo ve vznik dvou nových subjektů. Jedním je Organización Internacional de Biodanza SRT vystupující rovněž pod názvem Biodanza Rolando Toro (BRT) (Biodanza Rolando Toro, 2017d) a druhou je světová federace národních asociací škol biodanzy vystupující pod názvem International Biodanza Federation (IBFed) (International Biodanza Federation, 2023f). Oba subjekty se hlásí k Torově odkazu, zajišťují otevírání nových škol, schvalování případných nových využití a specializací biodanzy, udělování mezinárodních certifikátů novým facilitátorům i šíření biodanzy prostřednictvím kongresů a dalších aktivit.

V době vzniku této knihy je biodanza celosvětovým fenoménem. V tabulce níže je uveden seznam zemí, ve kterých probíhá příprava nových facilitátorů v rámci škol biodanzy. Počty škol nejsou uvedeny, neboť se průběžně mění, na počátku roku 2023 je jich nicméně téměř 200 ve více než 40 zemích. Největší počet škol je v zemích Latinské Ameriky, kde Toro žil, tedy v Chile, Argentíně a Brazílii, v Evropě pak ve Španělsku a v Itálii. Mimo jednotlivých škol existuje rovněž celá řada národních asociací. Biodanzu tančí lidé i v mnoha dalších zemích, kde zatím školy otevřeny nebyly, jako například na Ukrajině, v Thajsku či v Indii (Escuela de Biodanza Sistema Rolando Toro VIDA en Granada, 2022).

Tabulka 1. Seznam zemí, ve kterých existují školy biodanzy k počátku roku 2023
(údaje získány srovnáním seznamu škol organizací BRT a IBFed)

Světadíl/oblast	Země
Jižní Amerika	Chile
	Argentina
	Brazílie
	Kolumbie
	Venezuela
	Uruguay
	Ekvádor
	Paraguay
	Peru
Střední Amerika	Kostarika
	Nikaragua
	Salvador
Karibik	Dominikánská republika
	Kuba
	Martinik
Severní Amerika	Mexiko
	USA
	Kanada
Afrika	Jihoafrická republika
Oceánie	Austrálie
	Nový Zéland
Východní Asie	Japonsko
Západní Asie	Izrael
Severní Evropa	Norsko
	Švédsko
	Lotyšsko
Severozápadní Evropa	Spojené království
	Irsko
	Belgie
	Nizozemsko
Jihozápadní Evropa	Portugalsko
	Španělsko
Západní Evropa	Francie
	Lucembursko
Jižní Evropa	Itálie
Jihovýchodní Evropa	Řecko
Střední Evropa	Německo
	Švýcarsko
	Rakousko
	Slovinsko
	Polsko
	Česká republika

1.3 Dílo a jazyk Rolanda Tora

„Rolando Toro se vyjadřoval španělsky a činil tak s vášní, s elánem a nadšením, někdy dokonce se zápallem.“

(Toro Araneda et al., 2014, s. 147)

Jak vyplývá z písemné pozůstalosti i z řady videí dostupných na internetu, Toro komunikoval zásadně španělsky, a to navzdory faktu, že mimo rodného Chile žil řadu let v Brazílii a v Itálii a cestoval do mnoha dalších zemí. Pokud se účastnil konferencí, přednášel nebo dával lekce v jiných než španělsky mluvících oblastech, doprovázel jej tlumočník. Roli tlumočnicka často zastávali Torovi spolupracovníci. Mezi ně patří Dorotea Pok, která se zasloužila o rozšíření systému biodanzy v Severní Americe, vede lekce ve španělštině, angličtině, francouzštině a portugalštině ve školách biodanzy po celém světě a především v Montréalu v Kanadě. Dále Hélène Jeanne Lévy Benseft, která plynule hovoří francouzsky, anglicky, španělsky, portugalsky, italsky a hebrejsky a je spoluředitelkou školy biodanzy Méditerranée ve Francii. V Itálii to pak byla ředitelka školy biodanzy v Miláně Eliane Matuk.

Co se písemných prací Rolanda Tora týče, existuje řada dokladů o Torově působení v roli pedagoga, experimentátora a později i propagátora biodanzy ve formě článků, manifestů a rozhovorů uveřejněných v dobovém tisku. Část z těchto dokumentů shromáždily a publikovaly Torovy děti, například Rodrigo Toro Sánchez, který je ředitelem školy biodanzy v Madridu a současným spolupředsedou organizace Biodanza Rolando Toro, v knize *Rolando Toro: Orígenes de Biodanza* (Rolando Toro: Vznik biodanzy). Kniha vyšla španělsky a část z publikovaných materiálů převzal ředitel školy biodanzy v italské Ligurii Riccardo Cazzulo, který publikoval knihu doplněnou o sérii výkladových karet v italštině s názvem *Satoyama: La Biodanza in carte* (Satoyama: Biodanza v kartách).

Toro psal po většinu života poznámky ručně nebo na tiskacím stroji. Editoři jeho písemných prací někdy dokládají originální autorovy myšlenky otisknutím ručně psaných schémat a textů. Tak je tomu například v knize *Neurobiología y Biodanza* (Neurobiologie a biodanza), jejíž spoluautorkou je Cecilia Toro Acuña, bioložka, která pracovala na Facultad de Medicina de la Universidad de Chile a je spoluředitelkou školy biodanzy v Cordillera de Los Andes v Chile.

Mezi dochovanými texty lze nalézt i zveřejněný článek o výsledcích šestiletého experimentu s účinky LSD, které bylo aplikováno více než dvěma stovkám umělců pod Torovým dohledem během jeho působení na Universidad de Chile. K tomuto článku později Toro přidal ručně psané poznámky a množství škrtnů, které z textu o droze učinily text o biodanze. Místo původního tvrzení

„Esto hace pensar que el descubrimiento de los efectos de las drogas expansoras de la consciencia, y el logro de la síntesis química del LSD 25, la psilocibina, la mescalina, etc. representan para la humanidad la más grande esperanza.“ (To naznačuje, že objev účinků drog rozšiřujících vědomí a dosažení chemické syntézy LSD 25, psilocybinu, meskalinu atd. představují pro lidstvo největší naději.)

Ize číst:

„Esto hace pensar que el ampleo de biodanza como acceso a la Experiencia de Totalidad representa para la humanidad la más grande esperanza.“ (To naznačuje, že využití biodanzы jako přístupu k prožitku celistvosti představuje pro lidstvo největší naději.)

(Toro, 2012, s. 49)

Přestože systém biodanzы vyvíjel Toro již od 60. let a coby vědec pořizoval o svých pokusech podrobné záznamy, trvalo poměrně dlouho, než se vůbec nějaké jeho rozsáhlejší texty dostaly do rukou širší veřejnosti. V roce 1982 Cezar Wagner de Lima Góis, vzděláním rovněž psycholog, shromáždil poznámky o biodanze, které byly do té doby roztroušeny po Brazílii a Argentině. Tyto poznámky uspořádal do 15 sešitů a se svolením Rolanda Tora zveřejnil v portugalštině pod názvem *Coletânea de Textos de Biodança* (Sbírka textů biodanzы) v rámci svého působení v Escola Nordestina de Biodança ve Fortaleze v Brazílii. Sbírka po šesti měsících studia a systematizace obsahovala jak teorii biodanzы, tak seznam cvičení a hudby. V roce 1991 pak Góis z těchto textů vybral to nejpodstatnější a vznikla dvousvazková sbírka *Teoria da Biodança: Coletânea de textos* (Teorie biodanzы: Sbírka textů) zveřejněná opět v portugalštině ve Fortaleze ve spolupráci s asociací ALAB (Toro Araneda, 1991, s. IV).

Tuto sbírku lze považovat za souhrn základních textů, o něž se dodnes biodanza opírá. Její části lze nalézt jak v následných teoretických dílech věnovaných biodanze, tak v manuálech, které obsahují teorii i praktické návody pro studenty škol biodanzы po celém světě včetně *Oficiálního seznamu hudby, cvičení a pokynů*, které získávají absolventi těchto škol. Sbírka i ve své zjednodušené verzi z roku 1991 představuje seskupení textů různé povahy, čemuž odpovídá i střídání autorských promluv. Nalezneme zde části psané v ich-formě:

„Při studiu kulturní antropologie mě zaujalo časté používání hudby a tance primitivními populacemi při rituálech oslavujících život a pro léčebné účely.“

(Toro Araneda, 1991, s. 4)

Vedle první osoby jednotného čísla používá Toro místy plurál skromnosti:

„Biodanza je založena na fyziologických znalostech samoregulačních funkcí a pouze posiluje tyto funkce, usnadňuje a umožňuje jejich průběh, který je již naprogramován milionem let evoluce. Biodanza proto nezahrnuje dechová cvičení prána jógy, makrobiotické metody ani jiné vnější diety, ani orientální relaxační techniky nebo techniky Schultzova, Jacobsonova nebo Bensonova typu. Jakékoli zásahy vůle do automatismů se nám jeví jako poškození prvotní harmonie a akt zneužití síly motivovaný patologiemi ega: snahou o moc, imperialistickou nadvládu a segregáčnı nadvládu mysli nad tělem.“

(Toro Araneda, 1991, s. 8–9)

A přestože větší část textu se nese v neosobním duchu, jsou zde vloženy i záznamy z přednášek pronesených s ohledem na posluchače ve druhé osobě množného čísla:

„Poloha vsedě není vhodná. Vhodná poloha je pohyb. Vy, mnozí z vás jste slyšeli, že je zmiňována *psicodanza*, což je část rozsáhlejší disciplíny zvané biodanza, která se řídí obecnými pravidly života. Biodanza vychází ze studia nejprimitivnějších počátků tance.“

(Toro Araneda, 1991, s. 50)

Sbírka rovněž obsahuje řadu tabulek, schémat, rozličné kazuistiky, přepisy dotazníků, a dokonce výklady ve formě otázek a odpovědí:

„Otázka 3: Používá biodanza magické rituály?

RT: Biodanza nemá žádné magické konotace. Je založena na konvenční vědě, na biologii, na neurologii, pokročilé psychologii, antropologii, sociologii, ekologii a politických vědách. Není v ní však žádná magie, protože věci, které nedokážeme vysvětlit v souladu s vědou, nejsou brány v potaz.“

(Toro Araneda, 1991, s. 53)

Torův jazyk zde žánrově osciluje. Místy je čistě odborný:

„Americká neurofyziologická škola se intenzivně zabývala studiem neurodynamických základů emocí. V rámci emočního chování je velmi důležitý zásah limbického systému a zejména hypotalamu. Frontotemporální část limbické kůry zodpovídá podle Mac Leana za orální a sebezáchovné aktivity, a to do té míry, že v nejněžnějších oblastech (cingulární gyrus a hipokampus) se omezuje na sexuální chování a jeho afektivní složky. Celá tato limbická oblast tedy představuje neurodynamické pozadí instinktů, emocí a vitálního tonusu, který je inhibován, řízen a modulován z mozkové kůry.“

(Toro Araneda, 1991, s. 80–81)

Místy Toro používá poetický jazyk nebo přímo citace básní, neboť:

„Svět emocí je tím nejméně známým v psychoterapii a nejlépe prozkoumaným v literatuře a poezii. Ti, kdo v psychoterapii pracují s emocemi, by měli být nejvíce obeznámeni s Dostojevským, Kafkou či Virginií Wolfovou.“

(Toro Araneda, 1991, s. 136)

Toro sám byl básníkem i velkým znalcem poezie. Vyšla mu řada sbírek, jeho básně jsou často citovány v teoretických pracích, v monografiích studentů škol biodanzy i v časopisech biodanzy vydávaných v různých zemích světa. Pro Tora mělo poetickou konotaci cokoli. Vše, co se dělo, bylo pro něj básní. Jak sám prohlásil, poezie se pro něj neomezovala pouze na hledání přesných výrazů k vyjádření věcí, ale byla pro něj způsobem žití, terapií. Stávalo se mu, že třeba ve tři hodiny v noci nemohl usnout, tak vstal, napsal dvě tři básně, a pak usnul jako andílek. Zároveň se nikdy nestaral o jejich zveřejnění, neboť se vždy našel nějaký přítel, který se pro básně nadchl a o jejich vydání se postaral. Většina Torových básnických sbírek tak byla publikována v zemích mimo Chile. Toro se doslova bavil tím, že zatímco v Chile ho v roli básníka nikdo nezná, tak mexická radnice dokonce uspořádala událost na jeho počest coby spisovatele, zatímco ještě v roce 2003 ho v Mexiku nikdo neznal coby tvůrce biodanzy (Toro Araneda et al., 2014, s. 106).

Co se zveřejňování Torových prací souvisejících s biodanzou týče, zde je situace podobná. Aby vůbec nějaký text nabyl podoby knihy, bylo zapotřebí editora a často i překladatele, který se o zveřejnění postaral. Proto také velká část publikací souvisejících s biodanzou vyšla až v autorových pozdních letech, nebo dokonce po jeho smrti. Teorie biodanzы, která vyšla díky Góisově přičinění v Brazílii, byla díky překladu spoluředitelky římské školy Virgilia Pirase v roce 2012 publikována v italštině, kdy na rozdíl od portugalského originálu byly oba svazky vydány jako samostatné knihy (Toro Araneda, 2014c, 2014d). Paradoxně tato suma teorie nikdy nevyšla v Torově rodné španělštině.

Prací, která je dnes považována za pomyslnou bibli biodanzы, je tak co do rozsahu poněkud skromnější, ovšem co do obsahu ucelenější publikace, která vyšla pod názvem *Biodanza* s různými podnávy a v mnoha edicích, do nichž byly postupně zapracovávány pozdní autorovy myšlenky. Editorkou vůbec prvního vydání byla Eliane Matuk, která v předmluvě uvádí, že když poznala Rolanda Tora, ten knihu „zrovna dopisoval“. Do jejího skutečného vydání ovšem uplynulo dalších osmnáct let, neboť Toro cítil potřebu neustálého ověřování výsledků aplikace systému a chtěl počkat, dokud se neprokáže jeho účinnost (Toro, 2016, s. 9).

Knihy vyšla poprvé až v roce 2000, a sice v italštině s podtitulem *Musica, movimento, comunicazione espressiva per lo sviluppo armonico della personalità* (Hudba, pohyb, výrazová komunikace pro harmonický rozvoj osobnosti). O dva roky později vyšla její portugalská obdoba s odlišným podtitulem *Integração existencial e desenvolvimento humano por meio da música* (Existenciální integrace a lidský rozvoj prostřednictvím hudby). Francouzská verze vyšla s podtitulem *Intégration existentielle et développement humain par la musique, le mouvement, l'expression des émotions et des potentiels génétiques* (Existenciální integrace a rozvoj člověka prostřednictvím hudby, pohybu, vyjádření emocí a genetického potenciálu) v roce 2006, rok po druhém portugalském vydání, které již vyšlo pod jednoduchým názvem *Biodanza*. Teprve ve stejném roce, kdy vyšlo pod tímto jednoduchým názvem již druhé italské vydání, tedy v roce 2007, spatřil světlo světa i první překlad do Torovy rodné španělštiny. Ve dvou po sobě jdoucích letech vyšla hned další dvě španělská vydání a jedno nizozemské, které v podstatě zachovalo původní podtitul *Muziek, beweging en expressieve communicatie voor een harmonische ontwikkeling van de persoonlijkheid* (Hudba, pohyb a výrazová komunikace pro harmonický rozvoj osobnosti). V roce, kdy Toro umírá, vychází kniha i v německém překladu, ovšem pod názvem *Das System Biodanza*. Následně vyšly další italské edice, které se vrátily k původnímu podtitulu, i další německá edice.

Co se dalších Torových publikací týče, opět díky Góisově editorské práci vyšla již v 80. letech také Torova kniha věnovaná biocentrickému principu, ovšem opět pouze v portugalském jazyce. Teprve v roce 2014 se čtenáři dočkali španělského originálu na toto téma, který editovala Cecilia Toro Acuña, *El principio biocéntrico: Nuevo paradigma para las ciencias humanas – la vida como matriz cultural* (Biocentrický princip: Nové paradigma pro humanitní vědy – život jako kulturní matrice). Koncept biocentrického principu vytvořil Toro již v 70. letech. Torova vize kosmu totiž není antropocentrická, nýbrž právě biocentrická; ve středu vesmíru není člověk, nýbrž život. Biodanza, která představuje metodologii aplikace biocentrického principu, stojí na teoretickém modelu. Tento model Toro celý život zdokonaloval a Toro Acuña v knize zveřejnila jeho podobu Torem načrtnutou ručně (Toro Araneda, 2014b, s. 59). Na biocentrický

princip navázal Toro rovněž úvahami o biocentrickém vzdělávání, které ještě za svého života realizoval i v praxi v několika školách.

Přestože ještě v 80. letech byl také zveřejněn Torův text věnovaný práci s vnitřními strachy, kniha vyšla opět v portugalštině, a sice pod názvem *Projeto Minotauro: Abordagem Terapêutica do Sistema Biodança* (Projekt Minotaurus: Terapeutický přístup systému biodanza). Zde Toro prokázal, jak velkou roli v osobním rozvoji zaujímá aktivní přístup jedince, který musí být protagonistou své vlastní existence, nikoli pouze pasivním terapeutickým nástrojem (Toro Araneda, 2018, s. 17). Tato publikace si musela počkat na překlad do italštiny až do roku 2011 a její španělská verze vyšla teprve osm let po Torově smrti. Projekt Minotaurus je dnes jedním z rozšíření základního systému biodanzu. Mezi další publikace věnované rozšířením biodanzu do nových oblastí a aplikacím biodanzu na specifické skupiny patří rovněž *Presentimiento del Ángel* (Andělské tušení) (Toro Araneda, 2013), *Biodanza y los 4 elementos* (Biodanza a 4 elementy) (Toro Araneda, 2014a) a *Biodanza: La danza de la vida para niños* (Biodanza: Tanec života pro děti) (Toro Araneda & Toro Acuña, 2008). Knihy vyšly ve španělštině.

Dalším významným konceptem, o který Toro obohatil svět, je afektivní inteligence. Čtenáři se o něm dozvěděli teprve dva roky po Torově smrti v knize s názvem *La inteligencia afectiva: La unidad de la mente con el universo* (Afektivní inteligence: Jednota mysli s vesmírem), která již vyšla ve čtyřech španělských edicích a rovněž v italském překladu. Afektivní inteligence prostupuje tematicky všechny dříve zmíněné oblasti Torova zájmu od biocentrismu až po umění. V rámci vývoje konceptu inteligence se nejedná, jak by se mohlo zdát, o další druh inteligence. Podle Tora mají naopak jednotlivé typy inteligence – pohybová, prostorová, sociální atd. – společný základ v afektivitě. V knize uvedené koncepty tvoří velmi komplexní pohled na lidský druh a Torovy myšlenky zde nabývají interdisciplinární povahy, která je pro tohoto autora tak typická. Rovněž jazyk publikace vykazuje výše zmíněnou žánrovou rozrůzněnost. Jak uvádí v předmluvě Cecilia Toro Acuña, den před svou smrtí jí otec znovu přečetl obsah a prohlásil:

„Toto je má nejlepší kniha...“

(Toro Araneda, 2021, s. 14)

V tabulce níže je uveden co nejdetailnější přehled Torových publikací s jejich jednotlivými vydáními a překlady. Z uvedených údajů je patrné, že většina Torova písemného odkazu existuje ve španělštině, případně portugalštině a italštině. Názvy jednotlivých děl v této kapitole i v celé knize jsou uvedeny pro větší srozumitelnost v závorce v překladu, přestože do češtiny – ani do angličtiny – přeloženy nebyly. Na internetu je dostupný pouze neoficiální překlad základní knihy *Biodanza* do angličtiny.

Tabulka 2. Literární díla Rolanda Tora s jejich překlady

(údaje získány srovnáním informací uváděných na stránkách nakladatelství, tiráží a přebalů knih a porovnáním bibliografií všech děl citovaných v této práci)

1952	La noche (poezie), Editorial Carmelo Soria, Santiago de Chile (Chile) – španělský originál
1982	Coletânea de Textos de Biodança , Cezar Wagner de Lima Góis (editor), Escola Nordestina de Biodança, Fortaleza (Brazílie) – portugalský originál
1991	Teoria da Biodança : Coletânea de textos, Cezar Wagner de Lima Góis (editor), Editora ALAB, Fortaleza (Brazílie) – 2. portugalské vydání
2012	Teoria della Biodanza : Raccolta di testi a cura della A.L.A.B., Volume I + Volume II, Nuova Prhomos, Perugia (Itálie) – italský překlad
2014	Teoria della Biodanza : Raccolta di testi a cura della A.L.A.B., Volume I + Volume II, Nuova Prhomos, Perugia (Itálie) – 2. italské vydání
1986	Princípio Biocêntrico : Cadernos de Vivência, Cezar Wagner de Lima Góis (editor), Editora Bio's, Recife (Brazílie) – portugalský originál
1988	Projeto Minotauro : Abordagem Terapêutica do Sistema Biodança, Edição Vozes, Petrópolis (Brazílie) – portugalský originál
2011	Progetto Minotauro , Pietro Pintore Editore, Torino (Itálie) – italský překlad
2018	Proyecto Minotauro : Abordaje terapéutico del sistema Biodanza, Raúl Terrén, Valentino Terrén Toro (editoři), Diseño, Buenos Aires (Argentina) – španělský překlad
1992	Éxtasis del renacido (poezie), Editorial Galac, Caracas (Venezuela) – španělský originál
1995	Lo imposible puede suceder (poezie), Oasis Editorial, Oaxaca (Mexiko) – španělský originál
1995	Tra los pasos de Afrodita (poezie), Oasis Editorial, Oaxaca (Mexiko) – španělský originál
1997	Auf den Spuren von Aphrodite , Lonopono, Wien (Rakousko) – německý překlad
1997	L'alfabeto della vita : Poetica della Biodanza (poezie), Giovanna Benatti, Nicola Franceschiello (spoluautoři), Scuola di Biodanza Rolando Toro di Padova, Padova (Itálie) – italský originál
2000	Biodanza : Musica, movimento, comunicazione espressiva per lo sviluppo armonico della personalità, Eliane Matuk (editor), Red Edizioni, Milano (Itálie) – italský originál
2002	Biodanza : Integração existencial e desenvolvimento humano por meio da música, do movimento e da expressão dos potenciais genéticos, Olavobrás, São Paulo (Brazílie) – portugalský překlad
2005	Biodanza , Olavobrás, São Paulo (Brazílie) – 2. portugalské vydání
2006	Biodanza : Intégration existentielle et développement humain par la musique, le mouvement, l'expression des émotions et des potentiels génétiques, Éditions Le Vivier (Belgie) – francouzský překlad
2007	Biodanza , Red Edizioni, Milano (Itálie) – 2. italské vydání
2007	Biodanza , Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – španělský překlad
2008	Biodanza , Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – 2. španělské vydání
2009	Biodanza , Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – 3. španělské vydání

- 2009 **Biodanza: Muziek, beweging en expressieve communicatie voor een harmonische ontwikkeling van de persoonlijkheid**, Uitgeverij De Zaak, Groningen (Nizozemsko) – **nizozemský překlad**
- 2010 **Das System Biodanza**, Tinto Verlag, Hannover (Německo) – **německý překlad**
- 2013 **Biodanza**, Red Edizioni, Milano (Itálie) – **3. italské vydání**
- 2016 **Biodanza: Musica, movimento, comunicazione espressiva per lo sviluppo armonico della personalità**, Eliane Matuk (editor), Red Edizioni, Milano (Itálie) – **1. italské vydání, aktualizovaná verze**
- 2016 **Biodanza**, Tinto Verlag, Hannover (Německo) – **2. německé vydání**
- 2017 **Biodanza: Integrazione esistenziale e sviluppo umano attraverso la musica, il movimento, l'espressione delle emozioni**, Red Edizioni, Milano (Itálie) – **2. italské vydání, aktualizovaná verze**
- 2020 **Biodanza**, Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **4. španělské vydání**
-
- 2005 **Balada del ángel caído** (poezie), vlastním nákladem, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
-
- 2005 **L'homme qui parle avec les roses: Entretiens avec Hélène Lévy-Benseft, Bruno Ribant et Bruno Giuliani, Hélène Jeanne Lévy Benseft, Bruno Ribant, Bruno Giuliani** (spoluautoři), vlastním nákladem, Tourrette-sur-Loup (Francie) – **francouzský originál**
- 2006 **L'uomo che parla con le rose: Conversazioni di Rolando Toro Araneda con Hélène Lévy-Benseft, Bruno Ribant e Bruno Giuliani**, Hélène Jeanne Lévy Benseft, Bruno Ribant, Bruno Giuliani (spoluautoři), Imprimix, Nice (Francie) – **italský překlad**
- 2014 **El hombre que habla con las rosas: Entrevistas con Hélène Lévy Benseft, Bruno Ribant y Bruno Giuliani, Hélène Jeanne Lévy Benseft, Bruno Ribant, Bruno Giuliani** (spoluautoři), Liberis – **španělský překlad**
- 2014 **Der Mann, der mit Rosen spricht...**, Hélène Jeanne Lévy Benseft, Bruno Ribant, Bruno Giuliani (spoluautoři), Tinto Verlag, Hannover (Německo) – **německý překlad**
-
- 2007 **Epifanía de la diosa** (poezie), vlastním nákladem, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
-
- 2008 **Biodanza: La danza de la vida para niños**, Cecilia Toro Acuña (spoluautor), La flor de Oro, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
- 2009 **Biodanza: La danza de la vida para niños**, Cecilia Toro Acuña (spoluautor), La flor de Oro, Santiago de Chile (Chile) – **2. španělské vydání**
-
- 2009 **La nota única** (poezie), vlastním nákladem, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
-
- 2012 **La inteligencia afectiva: La unidad de la mente con el universo**, Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
- 2014 **La inteligencia afectiva: La unidad de la mente con el universo**, Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **2. španělské vydání**
- 2017 **L'intelligenza affettiva: L'unità della mente con l'universo**, Nuova Prhomos, Perugia (Itálie) – **italský překlad**
- 2019 **La inteligencia afectiva: La unidad de la mente con el universo**, Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **3. španělské vydání**

- 2021 **La inteligencia afectiva: La unidad de la mente con el universo**, Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **4. španělské vydání**
-
- 2013 **Presentimiento del Ángel**, Verónica Toro Acuña (editor), Diseño, Buenos Aires (Argentina) – **španělský originál**
-
- 2013 **Biodanza y los 4 elementos**, Cecilia Toro Acuña (editor), Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
- 2014 **Biodanza y los 4 elementos**, Cecilia Toro Acuña (editor), Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **2. španělské vydání**
-
- 2014 **El principio biocéntrico: Nuevo paradigma para las ciencias humanas – la vida como matriz cultural**, Cecilia Toro Acuña (editor), Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
-
- 2015 **Neurobiología y Biodanza: Ayudar a crecer**, Cecilia Toro Acuña (spoluautor), Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
- 2019 **Neurobiología y Biodanza**, Cecilia Toro Acuña (spoluautor), Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **2. španělské vydání**
-
- 2015 **Antología poética** (poezie), Câmara Brasileira de Jovens Escritores, Rio de Janeiro (Brazílie) – **španělský originál**
- 2018 **Antología poética**, Câmara Brasileira de Jovens Escritores, Rio de Janeiro (Brazílie) – **2. španělské vydání**
-
- 2020 **Educación biocéntrica**, Cecilia Toro Acuña (spoluautor), Cuarto Propio, Santiago de Chile (Chile) – **španělský originál**
-

1.4 Definice a cíle biodanzы

Bývalá ředitelka škol biodanzы v Madridu a na Kanárských ostrovech, Margarita Karger, ve své knize *Biodanza Projections: A dynamic of feeling* (Projekce biodanzы: Dynamika pocitů) nazvala kapitolu věnovanou definici biodanzы *The Thousand and One Definitions of Biodanza* (Tisíc a jedna definice biodanzы) s vědomím toho, že definovat biodanzу je podobně obtížné jako definovat lásku, umění nebo život. Následně čtenářům nabízí celou řadu možných tvrzení, jimiž lze biodanzу vymežit, jako například:

„Disciplína, jejímž cílem je dosáhnout vnitřní kontroly našeho vývojového procesu bez odkazu na vnější vedení.

Metoda, jak se naučit pohybovat, vyjádřit, propojit a procítit.

Technika, která učí, jak tančit svůj vlastní život v rámci rozsáhlého kosmického tance.“

(Karger, 2017, s. 3–4)

Sám Toro biodanzу označoval a vymezoval různými způsoby. Vyjma již zmíněného propojení vědy, umění a lásky, lze v jeho knihách nalézt označení jako:

„Biodanza je tanec života.

Biodanza je poezie lidského setkávání, sémantika transmutace.

Je to systém zásahu do epigenetického procesu prostřednictvím obohaceného prostředí lásky (afektivního kontaktu) a existenciální autoregulace.“

(Toro Araneda, 2014b, s. 178)

Nebo:

„Biodanza je obor s mnohostranným působením, afektivní reedukace, rehabilitace a psychoterapie založená na prožitcích vyvolaných hudbou. V nejširším slova smyslu se jedná o ‚biologii existence‘. Jejím cílem je naučit se tančit život a mít přístup k radosti ze života.“

(Toro Araneda, 2021, s. 82)

Z Torových vlastních slov také vyplývá, co stálo v pozadí vzniku biodanzu. Již od dětství rád tančil, ale bylo to v období druhé světové války, kdy se v něm zrodila trvalá potřeba zasáhnout do společenského vývoje, který se mu jevil jako katastrofický. Druhá světová válka spolu s holokaustem, atomovou bombou či bombardováním Drážďan, to vše připadalo Torovi natolik ohromující a děsivé, že si řekl, že je zapotřebí něco udělat. Ovšem zpočátku neměl vhodné nástroje, a tak začal studovat všechny možné psychoterapie a vzdělávat se v nich (Toro Araneda et al., 2014, s. 25).

Ke vzniku biodanzu ovšem přispěly i naprosto opačné vjemy a zkušenosti. Tak jako na jednu stranu Toro vnímal nápadnou krizi západní kultury, na druhou stranu sám zažíval zkušenosti lásky a extáze. Tyto prožitky se v jeho životě projevovaly i skrze otcovství nebo v kontaktu s prvními organizacemi zabývajícími se ekologií. Tváří v tvář propastným rozporům lidstva cítil touhu najít cestu do ráje, do sdíleného ráje, a bylo pro něj nepřijatelné uvažovat o samotářské evoluci (Toro, 2020, s. 21).

Biodanza proto není cestou individuálního vývoje, nýbrž vývoje lidského druhu. Biodanza je tudíž otevřeným překročením soudobých kulturních hodnot, diktátu odcizení konzumní společnosti a totalitářských ideologií. Klade si za cíl obnovit v lidské bytosti původní pouto se svým druhem coby biologickým celkem, a s vesmírem coby celkem kosmickým (Toro, 2016, s. 21).

A ačkoli Toro vždy zdůrazňoval, že to nebyl on, kdo biodanzu vytvořil, ale že to byla biodanza, kdo se s ním setkal, která se objevila, zároveň připouštěl, že se jednalo o proces postupného objevování. A toto objevování bylo založeno na pozorování s cílem vytvořit systém, který by povzbudil radost ze života, zlepšil spojení ducha a těla a posílil pouto mezi lidmi. Toro prováděl nespočet pozorování, včetně pozorování párů v hluboké krizi. Pozoroval u nich záblesky vjemů, které jim umožnily se opět usmířit. Prováděl pozorování během každé lekce biodanzu, a když se večer vrátil domů, všechno si zapisoval. A tak je dnes biodanza systémem, který má účinky na základní aspekty, které jsou vlastní jakémukoli klinickému prostředí a jakémukoli typu chování: biodanza pro děti, biodanza pro dospívající, biodanza pro drogově závislé dospívající, biodanza pro dospělé, biodanza pro samotné ženy nebo pro muže, kteří s velkými obtížemi hledají lásku, biodanza pro pokročilé věkem, biodanza pro postižené Parkinsonovou chorobou, biodanza pro mentálně postižené, biodanza pro osoby s psychosomatickými poruchami... Dnes existuje bezpočet specializací stvořených na základě pozorování (Toro Araneda et al., 2014, s. 31–33).

Co je pro biodanzu typické a velmi tento systém odlišuje od ostatních, je působení na zdravou část jedince. Biodanza nepracuje se symptomy. Rozvíjí tu část, která dosud zůstala zdravá, jako jsou impulsy svobody, náznaky upřímnosti, tvůrčí potenciál, něha, půvab pohybů, zbytky sebeúcty, vyrovnanosti, nadšení atd. V tomto systému se neanalyzuje lidská bída, ale naopak se vyzdvihuje velikost člověka (Toro Araneda, 1991, s. 10).

Do systému biodanzu Toro zapracoval vše, co považoval za užitečné, případně to přizpůsobil tak, aby docílil požadovaných účinků. Z čínského bojového umění tchaj-ťi čchüan například převzal pohyby plynutí, z gestalt terapie koncept „tady a teď“. Od Freuda převzal důležitost raného dětství pro budoucí rozvoj, učení o roli sexuality v neurózách, o pocitech nepohody spojených s kulturou či o boji, který spolu svádí Erós a Thanatos. Dále převzal a uplatnil Jungovu teorii archetypů, ačkoli nesouhlasil s teorií hledání bytostného Já, kterou považoval za cestu autonomie vedoucí spíše k přeměně člověka v člena třídy autokratických králů než v bratra. Ze systému vytvořeného Gerdou Alexander se do biodanzu dostala eutonie a od Wilhelma Reicha důležitost sexuálního osvobození umožňujícího prožívání sexuality beze strachu (Toro Araneda et al., 2014, s. 34–38).

Biodanza nicméně disponuje i oficiální definicí, kterou Toro nazýval také akademickou. Její kořeny sahají až do doby, kdy své aktivity prezentoval pod názvem *psicodanza* s následujícím popisem z roku 1978:

„PSICODANZA: NOVÁ CITLIVOST K ŽIVOTU

Psicodanza je systém integrace a lidského rozvoje. Je založen na prožitcích vyvolaných tancem, hudbou a skupinovými komunikačními cvičeními, aby člověk mohl vzít do vlastních rukou proces svého vlastního vývoje, aby přišel čas, kdy se nebude muset obracet na guru, poradce nebo psychiatra, protože bude mít zcela jasno o svém místě ve světě. Tento postoj není všemi dobře přijímán, protože někteří říkají: jestli se ztratí závislost mezi terapeutem a pacientem, zemřeme hlady. Ano, toto tvrzení je trochu šprýmašské, ale v dané myšlence je mnoho pravdy. Lidé, jejichž praktikou je *psicodanza*, se pak málokdy obracejí na terapeuta.“
(Toro, 2012, s. 85)

Definice, kterou lze číst v původní sbírce textů uspořádané Góisem zní:

„Biodanza é um sistema de integração afetiva, renovação orgânica e reaprendizagem das funções originárias de vida.“ (Biodanza je systém afektivní integrace, organické obnovy a znovunastolení původních funkcí života.)

(Toro Araneda, 1991, s. 2)

V základních textech Biodanzu Toro spolu s výše uvedenou definicí vždy uváděl i kratší či obsáhlejší vysvětlení tří základních pojmů v definici obsažených, kterými jsou afektivní integrace, organická obnova a původní životní funkce.

Po pojmem afektivní integrace si Toro představoval obnovu ztracené jednoty mezi vnímáním, motorikou, afektivitou a viscerálními funkcemi. Zcelujícím jádrem jeho přístupu byla právě afektivita, která ovlivňuje limbicko-hypotalamická regulační centra.

V novějších textech se místo termínu afektivní integrace uplatňuje pojem lidská integrace, k němuž se přidává termín afektivní převýchova:

„La Biodanza è un sistema di integrazione umana, di rinnovamento organico, di rieducazione affettiva e di riapprendimento delle funzioni originarie della vita.“ (Biodanza je systém lidské integrace, organické obnovy, afektivní převýchovy a znovunastolení původních funkcí života.)
(Toro, 2016, s. 30)

Pod pojmem lidské integrace Toro vnímal proces, který se v biodanze uskutečňuje stimulací prvotní funkce propojení se životem, což jedinci umožní sebeintegraci, začlenění do druhu i do vesmíru. Pojmem organické obnovy se Toro odkazoval na schopnost sebeobnovy živého organismu a schopnost vytvářet nové úrovně rovnováhy. Projevy této obnovy lze pozorovat například v případech omládnutí starších lidí zapříčiněných změnou životního stylu, při znovunabytí funkční rovnováhy po prodělání určitých nemocí či v případě některých spontánních remisí u nemocných rakovinou. Biodanza tuto obnovu podporuje stimulováním homeostáze neboli vnitřní rovnováhy a redukcí stresových činitelů. Afektivní převýchovu považoval Toro za nutnou s ohledem na narušení afektivity moderního člověka, která se projevuje na všech úrovních společnosti, například násilím v rodinách, ve školách, ve městech, v politice, nemluvě o válečných stavech. Biodanza si tak klade za cíl stimulovat utváření afektivních vazeb s druhými. Pod pojmem znovunastolení původních funkcí života měl Toro v zásadě na mysli zcitlivění člověka k základním biologickým instinktům. Navzdory kulturní tendenci spojovat je s iracionalitou považoval právě instinkty za jistý druh biologické moudrosti našeho druhu nadané vlastní logikou. Osvobození instinktů neměl za nebezpečné, ale jednání v souladu s vrozenými impulsy naopak považoval za přirozeně harmonickou odpověď na organické potřeby vedoucí k udržení zdraví, jako například v případě hladu či sytosti (Toro, 2016, s. 30–35).

Po vysvětlení výše uvedených pojmů a cílů u Tora zpravidla následovala zmínka o metodologii, již je v biodanze těchto cílů dosahováno:

„Její metodologie spočívá v navození integračních vivencí (aktivace afektivního jádra) prostřednictvím hudby, zpěvu, tance a skupinových setkávání.“
(Toro Araneda, 1991, s. 2)

Toro později prvotní definici ještě prohloubil o další tvrzení, jedním z nich bylo:

„Biodanza è un sistema di accelerazione di processi integrativi a livello cellulare, immunologico, neuroendocrino, metabolico, ormonale, corticale ed esistenziale mediante vivencia integranti, indotte in un ambiente arricchito dalla musica, dalla danza, dalla comunicazione affettiva e dalla presenza del gruppo.“ (Biodanza je systém urychlení integrativních procesů na buněčné, imunologické, neuroendokrinní, metabolické, hormonální, kortikální a existenciální úrovni prostřednictvím integračních vivencí, navozených v prostředí obohaceném hudbou, tancem, afektivní komunikací a přítomností skupiny.)
(Toro, 2016, s. 36)

Toto tvrzení někdy uváděl také ve verzi:

„Es un sistema de Aceleración de procesos integrativos a nivel molecular, celular, metabólico, neuroendocrino e inmunológico, mediante un Ambiente Enriquecido, formado por ecofactores específicos: Líneas de Vivencia, y por la interacción social.“ (Jedná se o systém urychlování integračních procesů na molekulární, buněčné, metabolické, neuroendokrinní a imunologické úrovni prostřednictvím obohaceného prostředí, které je tvořeno specifickými ekofaktory: liniemi vivencie a sociální interakcí.)

(Toro Araneda, 2014b, s. 178)

Další obohacení definice Toro přidal na základě úvahy o aspektech, které charakterizují lidskou bytost:

„La Biodanza è un sistema di attivazione degli universali umani, qui intesi in senso biologico e legati al patrimonio genetico del genere umano.“ (Biodanza je systém pro aktivaci lidských univerzálií, které jsou zde chápány v biologickém smyslu a souvisejí s genetickým dědictvím lidstva.)

Mezi *universali umani* (lidské univerzálie) pak Toro zařadil nejen instinkty, tělo, schopnost milovat či identitu, ale také *linguaggio* (jazyk). I ten se podle Tora vyvíjí do různých úrovní, z nichž tou nejvyšší je jazyk poetický. Běžný jazyk může přenášet informace a komunikovat myšlenky a pocity, ale poezie představuje sémantický impuls směřující k podstatě (Toro, 2016. s. 36–37).

Organizace, které dnes šíří Torův odkaz do mnoha zemí světa, tak na svých stránkách uvádějí odlišné verze základní definice biodanzy. IBFed používá definici, kterou na svých stránkách uvádí v pěti jazykových mutacích. V Torově rodné španělštině má tuto podobu:

„Biodanza es un sistema de integración humana, renovación orgánica, reeducación afectiva y reaprendizaje de las funciones originarias de vida. Su metodología consiste en inducir vivencias integradoras por medio de la música, del canto, del movimiento y de situaciones de encuentro en grupo.“ (Biodanza je systém lidské integrace, organické obnovy, afektivní převýchovy a znovunastolení původních funkcí života. Její metodologie spočívá v navozování integračních vivencí prostřednictvím hudby, zpěvu, pohybu a skupinových setkávání.)

(International Biodanza Federation, 2023b)

V dalších románských jazycích, tedy v portugalštině, italštině a francouzštině, zní definice obdobně. Anglická verze místo o „sistema de integración humana“ (systém lidské integrace) a „renovación orgánica“ (organická obnova) hovoří o „human integration system of organic renewal“ (lidský integrační systém organické obnovy), místo „metodología“ (metodologie) zmiňuje „application“ (použití) a „inducir vivencias“ (navození vivencí) popisuje jako „leading vivencias“ (vedení vivencí) se zvláštním důrazem na výraz „vivencias“ (vivencie):

„Biodanza is a human integration system of organic renewal, of affective re-education, and of re-learning of the life original functions. Its application consists in leading *vivencias* through music, singing, movements and group encounter situations.“

(International Biodanza Federation, 2023c)

Organizace BRT na svých stránkách uvádí dvě formy definice ve čtyřech jazykových mutacích. Akademická definice z roku 2002 se v Torově rodné španělštině oproti verzi uváděné organizací IBFed liší odkazem na „ambiente enriquecido“ (obohacené prostředí):

„Biodanza es un sistema de integración humana, renovación orgánica, reeducación afectiva y reaprendizaje de las funciones originarias de vida en ambiente enriquecido. Su metodología consiste en inducir vivencias integradoras por medio de la música, del canto, del movimiento y de situaciones de encuentro en grupo.“ (Biodanza je systém lidské integrace, organické obnovy, afektivní převýchovy a znovunastolení původních životních funkcí v obohaceném prostředí. Její metodologie spočívá v navozování integračních vivencí prostřednictvím hudby, zpěvu, pohybu a skupinových setkávání.)

(Biodanza Rolando Toro, 2017a)

Italská a portugalská verze jsou i v tomto případě obdobné. Anglická verze také místo o „systému lidské integrace“ a „organické obnově“ hovoří o „lidském integračním systému organické obnovy“, místo „metodologie“ zmiňuje „použití“ a „navození vivencí“ popisuje jako „vedení vivencí“. Navíc ovšem „funciones originarias de vida“ (původní funkce života) popisuje coby „life primordial functions“ (prapůvodní funkce života):

„Biodanza is a human integration system of organic renewal, of affective re-education, and of re-learning of the life primordial functions. Its application consists in leading *vivencias* through music, singing, integral body movements and group encounter situations.“

K tomu organizace BRT uvádí ještě poslední aktualizaci definice z roku 2009, která představuje další mutaci výše uvedených definic:

„Biodanza es un sistema de aceleración de procesos integrativos a nivel celular, metabólico, neuroendocrino, inmunológico y existencial, mediante ambiente enriquecido, con músicas específicas, movimiento integrado, caricias y encuentro en grupo, que deflagran vivencias integradoras.“ (Biodanza je systém urychlení integrativních procesů na buněčné, metabolické, neuroendokrinní, imunologické a existenciální úrovni prostřednictvím obohaceného prostředí, specifické hudby, integrovaného pohybu, pohlazení a skupinových setkávání, které zažehávají integrační vivencie.)

(Biodanza Rolando Toro, 2017a)

Španělská a portugalská mutace si v tomto případě odpovídají, ovšem italská a anglická verze uvádějí jiné pořadí úrovní procesů. Navíc místo „skupinových setkávání“ hovoří italská verze o „přítomnosti skupiny“ a anglická verze o „skupinových interakcích“. Výraz „neuro-endocrino“ v anglické verzi ani přeložen není:

„Bodanza is a system that accelerates integrative processes at the cellular, immune, metabolic, neuro-endocrino and existential level by providing enriched environment including selected music, integrative movement, cares and group interactions.“

(Bodanza Rolando Toro, 2017c)

V manuálech, které dostávají do rukou studenti škol bodanzy na celém světě, se ovšem objevuje ještě jiná verze definice. Ta zahrnuje „afektivní integraci“, „organickou obnovu“, „původní životní funkce“ a vypouští „metodologii“ (v některých verzích i „hudbu“):

„Bodanza is a system of affective integration, organic renovation and relearning of the original life functions, based on *vivencias* induced by dance, singing and encounter situations in a group.“ (Bodanza je systém afektivní integrace, organické obnovy a znovunastolení původních funkcí života, který má základ ve vivenciích vyvolaných tancem, zpěvem a situacemi setkávání se ve skupině.)

(Toro Araneda, n.d.e, s. 18)

1.5 Teorie a terminologie bodanzy

V definicích bodanzy se často objevuje výraz „vivencie“. Tento termín Toro převzal od německého filozofa Wilhelma Diltheye, který definoval *Erlebnis* jako „prožívaný okamžik“ s odkazem na zkušenost zažívanou „tady a teď“. Tento typ zkušenosti tedy člověk zakouší v okamžiku, kdy jej žije. Prožitky podle Tora vznikají spontánně a svěže, tak jako teče voda ze svahu, a zapojují celé tělo. Prožitky nejsou pod kontrolou vědomí a nelze je vyvolat vůlí (Toro Araneda, 1991, s. 121).

V rámci teorie bodanzy Toro již v roce 1968 předefinoval koncept vivencie jako prožitek zažívaný jedincem s velkou intenzitou v přítomném okamžiku, který zahrnuje emoční, cennostické a organické funkce (Toro Araneda, 2014b, s. 67). Je to právě vivencie, co dodává subjektivnímu prožitku každého jednotlivce onu pulzující existenciální kvalitu „tady a teď“. Systém bodanzy je strukturován tak, aby vyvolával vivencie vedoucí k integraci a rozvoji lidských bytostí (Toro, 2016, s. 25).

Španělský výraz *vivencia* je někdy překládán anglickým výrazem *experience* či německým *Erlebnis*. S ohledem na Torem definované charakteristiky vivencie se ovšem jeví jako vhodnější zachovávat termín *vivencia* odkazující na latinské sloveso *vivere* (žít) a vymezující intenzivní, subjektivní prožitek „tady a teď“ oproti obecnějšímu výrazu „prožitek“. Pojem vivencie je v rámci terminologie bodanzy naprosto zásadní a kromě prožitku jím bývá označována i každá lekce bodanzy nebo přinejmenším její prožitková část. Při překladu definice a terminologie bodanzy do dalších jazyků je tento termín zachováván. V portugalštině má podobu *vivência*. V italštině byl s ohledem na pravidla italské výslovnosti někdy využíván přepis ve tvaru *vivenzia* včetně množného čísla *vivenzie* (například v překladech Virgilia Pirase), později se ustálilo používání původního španělského termínu *vivencia*, dokonce zachovávající i množné číslo *vivencias*. Stejná pravidla jsou aplikována i na francouzštinu, angličtinu a němčinu.

Lexém *vivenc-*, případně *vivenz-*, se v románských jazycích vyskytuje i v rámci dalších slovních druhů. Vedle sloves jako *vivenciar* ve španělštině a v portugalštině vzniklo i italské *vivenziare* (u Pirase rovněž v podobě *vivenciare*) či francouzské *vivencier* včetně příslušných zvratných forem. Portugalština a španělština rovněž znají přídavné jméno *vivencial*, v italštině známé ve tvaru *vivenziale*, ve francouzštině *vivencielle* (rovněž v podobě *viventielle*), v angličtině *vivential* nebo *vivencial*.

Hudba, pohyb a vivencie tvoří základní prvky biodanzy, jednotnou strukturu, jejíž složky jsou v dynamickém vzájemném vztahu a mají specifický účinek. Vivencie totiž vyvolávají změny ve viscerální regulaci, vnímání a formách lidské komunikace (Toro Araneda, 1991, s. 2). Tyto změny zahrnují oblasti jdoucí od organické homeostázy, struktury držení těla a životního stylu až do sociokulturních procesů (Toro Araneda, 1991, s. 4). Cvičení biodanzy stimulují tyto změny prostřednictvím pěti *linhas de vivência* (linie vivencie), kterými jsou vitalita, afektivita, sexualita, kreativita a transcendence. Tato metoda posiluje pozitivní linie vivencie, a nikoli jejich protiklady: nenávisť, hněv, strach, vinu, potlačování, egoismus, úzkosti, které vyvolávají silnou neurovegetativní nerovnováhu a negativní stres (Toro Araneda, 1991, s. 8).

Během studia jednotlivých linií vivencie Toro postupně definoval také koncept „protovivencí“, které zahrnují zážitky během prvních dní až šesti měsíců života jedince, případně ještě dříve. Podle Tora totiž člověk po narození (nebo ještě před ním) vstupuje do dvojího procesu. Jedním je proces kognitivní, již v době vzniku teorie biodanzy podrobně prozkoumal Piagetem, Timbergenem či dalšími etology. Druhým je právě proces vivenciální, zahrnující emoční prožitky dítěte. Protovivencie, které Toro pozoroval u dětí, zahrnovaly v linii vitality podněty k pohybu, v linii afektivity výživu a pocity bezpečí, v linii sexuality různé formy kontaktu, v oblasti kreativity podněty rozvíjející vyjádření a porozumění, v oblasti transcendence zážitky harmonie (Toro Araneda, 1991, s. 125).

Vedle vivencí, protovivencí a linií vivencie se účastníci lekcí (vivencí) a především studenti škol biodanzy setkávají s celou řadou výrazů, které neznají z běžné mluvy, včetně Torových neologismů a termínů odborných. Toro v teoretických pracích běžně používal termíny známé v biologii, psychologii či antropologii, jako jsou například „cenesestezie“, „endogenní“, „viscerální“ či „integrační adaptivní limbicko-hypotalamický systém“. Některé Torovy formulace tak mohou být pro čtenáře neznalé příslušné terminologie obtížně srozumitelné, jako například:

„K tomuto komplexnímu mechanismu proprioceptivní a exteroceptivní integrace je třeba přidat afektivní a instinktivní složky, regulované integračním limbicko-hypotalamickým systémem a celým senzorio-neurologicko-motorickým kontextem, ve spojení s impulsy k činnosti a s existenciálními motivacemi.“

(Toro Araneda, n.d.i, s. 6)

Někteří autoři teoretických prací v souvislosti s biodanzou proto uvádějí také výklad těch pojmů, které sami považují za obtížně uchopitelné či v běžném jazyce neužívané. Příkladem je *Glosario de términos utilizados en Biodanza* (Glosář termínů užívaných v biodanze) v díle *Biodanza: Poética del encuentro* (Biodanza: Poezie setkávání), které napsali Verónica Toro

a Raúl Terrén, ředitel škol biodanzy v Buenos Aires v Argentině a v Burgundsku ve Francii, původně španělsky (Terrén & Toro, 2008, s. 133–140). Kniha byla následně přeložena do francouzštiny (V. Toro & Terrén, 2013, s. 151–158) a do němčiny.

Toro si byl vědom faktu, že systém opřel o teorii, jejíž poznání vyžaduje určité úsilí. Sám se v této věci vyjádřil následovně:

„Student se bude muset naučit novou terminologii a vstoupit do určitého typu vztahu, který zahrnuje revizi kulturních hodnot, v něž do té doby věřil.“

(Toro Araneda, 1991, s. 401)

Torova terminologie se rovněž v průběhu let vyvíjela. Nebyl to jen název rozvíjejícího se systému, který se z původního tvaru *psicodanza* změnil na biodanza. Rovněž každý tanec, každé cvičení, gesto či pozice mají v biodanze svůj název, který mohl, ale nemusel být od počátku stejný jako dnes. V některých případech sám Toro poskytl zdůvodnění případné změny v *Oficiálním seznamu cvičení, hudby a pokynů*:

„Kruh komunikace změnil svůj název, jelikož jsem zjistil, že termín ‚komunikace‘ není dostačující. Komunikace může probíhat telefonicky, gesty, pomocí předmětu, ale ve skutečnosti nepředstavuje hluboký psychologický proces. V dnešní době je komunikace do značné míry spojena s technologickými systémy, jako je televize, telefon, internet atd. Slovo ‚komunikace‘ nevystihuje představu, kterou chci. V tomto smyslu je přesnější hovořit o ‚sdílení‘.“

(Toro Araneda, 2012, s. 20)

Rovněž samotný termín „biodanza“ se stal součástí některých tematických slovníků. Tak je tomu v případě publikace *Glossário temático: Práticas integrativas e complementares em saúde* (Tematický glosář: Integrativní a doplňkové zdravotní postupy), který vydalo brazilské Ministerstvo zdravotnictví. V něm uvádí následující heslo:

„Biodança, ž. r. Expresivní tělesná praktika, která podporuje integrační prožitky prostřednictvím hudby, zpěvu, tance a skupinových aktivit, jejímž cílem je znovunastolení afektivní rovnováhy a organické obnovy, nezbytných pro lidský rozvoj.“

(Obr. 14) [...]

Poznámky: i) Biodanza se počíná vydáním ministerského nařízení GM č. 849 ze dne 27. března 2017 řadí na seznam nových postupů institucionalizovaných v Národní politice integrativních a doplňkových postupů v SUS. ii) Působí na koordinaci a tělesnou a emocionální rovnováhu prostřednictvím tanečních pohybů.

Viz Kruhový tanec; Národní politika integrativních a doplňkových postupů v SUS; Expresivní postupy ve zdravotnictví; Integrativní a doplňkové zdravotní postupy; Integrativní zdravotnictví. Ve španělštině: biodanza.

V angličtině: biodanza; biodance.“

(Brasil. Ministério da Saúde. Secretaria-Executiva. Secretaria de Atenção à Saúde, 2018, s. 30)

Portugalština ve skutečnosti kolísá mezi zápisem *Biodança* a *Biodanza*. Italtina zachovává španělskou podobu *Biodanza*, ve francouzštině se někdy vedle přepisu *Biodanza* objevuje

i *Biodanse*, němčina se spokojila s pouhým *Biodanza*, angličtina vedle podoby *Biodanza* někdy zapisuje i *Biodance*. Všechny podoby zápisu s výjimkou tvaru *biodanza* je ovšem třeba považovat za neoficiální. Člověk, který se biodanze věnuje, bývá ve španělštině označován jako *biodanzero/biodanzera* nebo *biodanzante*, v portugalštině *biodançarino/biodançarina* nebo *biodançante*, v italštině *biodanzatore/biodanzatrice* nebo *biodanzante*. V němčině se poněkud nesměle prosazuje termín *Biotänzer*, stejně jako je málo používán anglický *biodancer* či francouzský *biodanseur/biodanseuse*. Obdobně přistupují jednotlivé jazyky i ke slovesu *biodanzar*. Biodanza se svou bohatou a propracovanou teorií je dnes natolik celosvětově rozšířeným fenoménem, že Margarita Karger dokonce hovoří o „*biodanzology*“ (biodanzologie). Sama se považuje za „biodanzoložku“ a neologismus „biodanzolog“ podle jejich slov vytvořil dr. Rodolfo Ladaga Aramburu (Karger, 2017, s. 107).

Učitel biodanzy je většinou označován termínem facilitátor. Toro místy používá termín *professor* (učitel), ale vzápětí se k termínu *facilitador* (facilitátor) vrací:

„Vztah mezi učitelem a žákem ve třídě biodanzy musí mít všechny vlastnosti dobré lidské komunikace: upřímný, přirozený, radostný. Přístup facilitátora musí být vřelý, citový, kontaktní. Tradiční formy autoritativního vztahu je nutné naprosto vyloučit.“

(Toro Araneda, 1991, s. 422)

Góis ve své knize *Biodança: Identidade e vivência* (Biodanza: Identita a vivencie) rovněž poznamenává, že termín facilitátor je vhodnější než učitel nebo koordinátor, protože jasněji zdůrazňuje funkci usnadnění a zjednodušení procesu učení. Úkolem facilitátora je vstoupit do proudu skupiny a usnadnit její vývoj, podněcovat a podporovat účastníky k tančení života, k sebevyjádření a k vzájemnému setkávání. Facilitátoři biodanzy nemusí být psychologové nebo psychiatři, ale to neznamená, že jejich vzdělání je povrchní, nezodpovědné nebo neorganizované. Jejich výcvik je dobře strukturovaný a zodpovědný, probíhá v průběhu tří nebo čtyř let studia a zkušeností (Góis, 2009, s. 60).

Facilitátor tak nikoho nevyučuje ani nepoučuje. Činnost, kterou vykonává, Toro označuje jako *facilitaci* neboli usnadnění procesu, kterého je sám facilitátor účastníkem:

„Vždycky jsem považoval za neschopné ty lidi, kteří pod jménem ‚guru‘, ‚duchovní vůdce‘, ‚psychoterapeut‘, ‚poradce‘, ‚psycholog‘ vykonávají direktivní činnost vůči ostatním lidem nazývaným ‚pacienti‘ nebo ‚duševně nemocní‘. Kdo je kdo v tomto procesu? Jediný zdravý vztah mezi lidmi je vztah afektivní, jehož prostřednictvím mají jednotlivci příležitost nejen poznat sebe sama, ale v podstatě ‚být‘ sami sebou. V biodanze nemluvíme o ‚pacientech‘, tedy o těch, kteří něco ‚strpí‘, protože každý účastník je v rámci biodanzy aktivní osobou. Každý se podílí na svém vlastním léčení a zároveň přispívá k léčení ostatních. Každý student, aniž by byl požádán, se stává terapeutem, aktérem zdraví. Klasický vztah ‚lékař–pacient‘ nebo ‚terapeut–pacient‘ v biodanze neexistuje. Vztah je ‚přítel–přítel‘ nebo ‚bratr–bratři‘. Léčebný vztah je tedy symetrický. Facilitátor biodanzy je dalším členem skupiny. Léčebný vztah v biodanze je afektivní, nikoli autoritativní.“

(Toro Araneda, 1991, s. 102)

Ve většině jazyků je tak vedle termínu facilitátor v příslušných jazykových modifikacích hojně využíváno i sloveso facilitovat. Pouze v Itálii je pro facilitátora biodanzy používáno též označení *operatore/operatrice* (operátor/operátorka). Důvodem je nutnost používat toto označení v rámci akreditované profese, která má svůj etický kodex i asociace. Facilitátor v rámci italského právního systému v souladu se zákonem č. 4 ze dne 14. ledna 2013 může získat rovněž osvědčení jako *Istruttore Tecnico del Benessere Specializzazione in Biodanza* (Instruktor wellness technik se specializací biodanza) (SBL Scuola Biodanza Liguria IBF, 2022).

Tabulka níže uvádí základní pojmy biodanzy v šesti jazycích:

Tabulka 3. Základní pojmy používané v biodanze
(údaje získány srovnáním informací uváděných v odborných publikacích a na internetových stránkách škol biodanzy v různých jazycích)

Português	Español	Italiano	Français	English	Deutsch
Biodança/ Biodanza	Biodanza	Biodanza	Biodanza/ Biodanse	Biodanza/ Biodance	Biodanza
biodança	biodanza	biodanzare	Biodanser	–	–
biodançařino/ biodançařina, biodançařante	biodanzero/ biodanzera, biodanzante	biodanzatore/ biodanzatrice, biodanzante	biodanseur/ biodanseuse	biodancer	Biotänzer/ Biotänzerin
vivência	vivencia	vivencia/ vivenzia	vivencia	vivencia	vivencia
vivênciař	vivenciar	vivenciare/ vivenziare	vivencier	–	–
vivencial	vivencial	vivenciale/ vivenziale	vivencielle/ viventielle	vivencial/ vivencial	–
facilitador/ facilitadora	facilitador/ facilitadora	facilitatore/ facilitatrice, operatore/ operatrice	facilitateur/ facilitatrice	facilitator	–
facilitar	facilitar	facilitare	faciliter	to facilitate	–

1.6 Studium biodanzy

Cesta k profesi facilitátora trvá nejméně čtyři roky. Samotné studium na kterékoli ze škol biodanzy na světě trvá tři roky. První dva roky jsou studenti seznamováni s teoretickými tématy, která pokrývají znalosti potřebné pro výkon profese facilitátora. Probíraná teorie zahrnuje široké spektrum témat od biocentrického principu, teoretického modelu a definice biodanzy přes biologické, fyziologické a psychologické aspekty biodanzy až po jednotlivé linie vivencie. Výuka je strukturována do modulů, které se realizují o víkendech a celkem je jich nejméně dvacet osm. Kromě teoretických témat nabízí každý modul několik prožitkových

částí (vivencí), během kterých účastníci zvnitřňují studované principy. Mohou být zařazovány rovněž specifické lekce zaměřené na rozvoj pohybových dovedností. Ve třetím roce studia je probírána metodologie potřebná k sestavování a vedení vlastních lekcí či seminářů biodanzy. V této fázi studenti dostávají možnost prakticky nacvičovat uvádění jednotlivých tanců a vedení celých lekcí nebo jejich částí.

V tabulce níže je uveden přehled témat modulů, které jsou nabízeny ve školách biodanzy na celém světě:

Tabulka 4. Témata modulů škol biodanzy
(údaje získány srovnáním názvů modulů ve školách regulovaných organizacemi IBFed a BRT)

Pořadí	Název modulu
1.	Definice a teoretický model biodanzy
2.	Biocentrický princip a vitální nevědomí
3.	Vivencie
4.	Biologické aspekty biodanzy
5.	Fyziologické aspekty biodanzy
6.	Psychologické aspekty biodanzy
7.	Identita a integrace
8.	Trans and regrese
9.	Mytické a filozofické předpoklady biodanzy
10.	Kontakt a pohlazení
11.	Lidský pohyb
12.	Vitalita
13.	Sexualita
14.	Kreativita
15.	Afektivita
16.	Transcendence
17.	Nástroje biodanzy
18.	Využití a specializace biodanzy
19.	Biodanza <i>ars magna</i>
20.	Biodanza a sociální činnost
21.	Hudba v biodanze
22.	Metodologie I (Hudební sémantika)
23.	Metodologie II (Lekce biodanzy – první část)
24.	Metodologie III (Lekce biodanzy – druhá část)
25.	Metodologie IV (Týdenní lekce a semináře biodanzy)
26.	Metodologie V (Skupina v biodanze)
27.	Metodologie VI (Hodnocení procesu rozvoje v biodanze)
28.	Metodologie VII (Oficiální seznam tanců a cvičení v biodanze)

Mimo uvedených modulů se mohou studenti účastnit také speciálních seminářů, jako je například Projekt Minotaurus, Strom přání, Andělské tušení, Biodanza a 4 živly a mnohé další. Praktikování biodanzy se neomezuje jen na tělocvičny a taneční sály, je možné zažít také biodanzu v přírodě, biodanzu a hlínu či například vodní biodanzu. Tyto semináře představují rozšíření biodanzy, a pokud chce facilitátor získat oprávnění k vedení těchto rozšíření, musí kromě základního studia na škole biodanzy absolvovat rozšiřující studium pro danou specializaci. Studium rozšíření probíhá rovněž modulární formou, modulů může být různý počet. Příkladem může být rozšíření biodanzy zaměřené na používání hlasu, které lze absolvovat pod názvem Biodanza, hlas, hudba a perkuse v rámci dvou modulů. První modul je spíše vivenciální, druhý je již více zaměřený na teorii a metodologii práce s hlasem. Probíraná témata v rámci obou modulů jsou následující:

- příroda coby učitelka hudby
- univerzální rytmus a biologický rytmus
- melodie a zvuky přírody
- antropologické aspekty hudby
- biohudba – tělo jako původce hudby
- lidský hlas
- emocionální slova a emocionální jazyk
- viscerální hlas, vnitřní hlas a hudba
- rytmický pohyb
- melodický pohyb
- organická hudba a harmonie
- hudba a zpěv s adrenergním účinkem
- hudba a zpěv s cholinergním účinkem
- biologické a fyziologické účinky zpěvu
- rytmický zpěv – kreativní zpěv
- afektivní zpěv – zpěv jako pohlazení
- šamanský zpěv – zpěv a trans
- hlas, hudba a perkuse společně

(Cruz, 2000)

Vedle rozšíření existují v biodanze i aplikace neboli využití biodanzy pro specifické skupiny, jako je například biodanza pro děti, klinická biodanza či biodanza pro těhotné. Pro některé z těchto aplikací je nutná specifická příprava, pro jiné neexistuje. Příprava je nutností především v oblasti klinické biodanzy, která může zahrnovat mnoho specifických skupin, jako osoby trpící psychosomatickými poruchami, mentálně postižené, tělesně postižené, drogově závislé, osoby postižené rakovinou, Parkinsonovou nemocí či nositele HIV a další. Velmi specifické skupiny představují také zrakově či sluchově postižení.

Góis v souvislosti s profesí facilitátora poznamenává následující:

„Biodanza pracuje s nejrůznějšími lidmi, s různými vírami, zvyky, hodnotami, znalostmi, ideologiemi, kulturami, stejně jako s lidmi s mentálním nebo pohybovým omezením nebo také s fyzickými nemocemi, psychosomatickými nemocemi a psychickými poruchami obecně. Je

proto nutné, aby měl facilitátor dobré všeobecné znalosti, byl dobře informován a měl hluboké znalosti o své době a byl také současný. Pro facilitátora biodanzy jsou nezbytné některé vlastnosti, jako například: zasazení do světa, existenciální soudržnost, osobní síla, znalost teorie biodanzy, demokratické vedení skupiny, schopnost podporovat a dávat hranice, verbální a didaktická plynulost.“

(Góis, 2009, s. 60–61)

K získání mezinárodního oprávnění facilitátora biodanzy je kromě absolvování všech modulů zapotřebí také napsat a prezentovat před komisí závěrečnou práci, která se nazývá monografie. Ve španělštině je tak nejčastěji označována termínem *monografía*, ale někteří volí také název *tesis* (závěrečná práce). Jak z názvu vyplývá, jedná se o písemnou práci zaměřenou na jedno téma, které souvisí s biodanzou a student jej volí podle svých zájmů. Monografie, obdobně jako závěrečná práce na odborné škole nebo univerzitě, má svého vedoucího. Tím je zpravidla ředitel školy biodanzy, na které student studuje, ale může jím být i jiný učitel biodanzy. Na monografiích se tak vedle označení *orientador/orientadora* (vedoucí práce) objevují také označení v podobě *profesor/profesora* (učitel/učitelka), *profesor guía / profesora guía* (vedoucí učitel / vedoucí učitelka) či *director/directora* (ředitel/ředitelka).

Poslední podmínkou ke zdárnému ukončení celého procesu studia na škole biodanzy je zahájení vlastního facilitování, které podléhá dohledu zvanému *supervisión* (supervize). Dokud student nesplní všechny výše uvedené podmínky, náleží mu status studenta či učitele biodanzy *bajo supervisión* (pod supervizi) a nemůže používat titul *facilitador* (facilitátor). Proces supervize je zpravidla zahájen během posledního roku studia na škole biodanzy, případně bezprostředně po absolvování modulů školy, kdy student sestaví skupinu, kterou vede během pravidelných týdenních lekcí. Supervizor, jímž bývá rovněž zpravidla ředitel školy, sleduje studentovu práci se skupinou, jeho přípravu jednotlivých lekcí, rozložení lekcí v horizontálním plánu i sled jednotlivých cvičení a tanců v každé lekci v rámci plánu vertikálního. Oba plány musí dodržovat hledisko progresivnosti, tak aby se účastníci týdenních lekcí seznamovali s tématy biodanzy, s jednotlivými kategoriemi pohybu a postupně rozvíjeli svou integraci, která probíhá v rovině motorické, senzomotorické, afektivně-motorické i ideomotorické. Supervizor danou skupinu také navštěvuje formou hospitací, z nichž se pořizuje zápis. Hospitace jsou příležitostí k sebereflexi budoucího facilitátora i k poskytnutí zpětné vazby ze strany supervizora. Minimální počet hospitací je osm.

Studenti škol biodanzy po celém světě jsou přijímáni do studia, pokud již mají s biodanzou nějakou předchozí zkušenost. Zároveň jsou vybízeni, aby i během studia školy navštěvovali pravidelné týdenní lekce a podpořili tak proces vlastní integrace. Požadavek na absolvovaný počet hodin biodanzy se může lišit v návaznosti na lokální možnosti. Organizace BRT například požaduje, aby student školy biodanzy nejpozději během prvního půl roku studia absolvoval alespoň padesát hodin vivencí, ať už v týdenních kurzech, či během workshopů (Biodanza Rolando Toro, 2017b). Obecně by student před zahájením vlastní kariéry facilitátora měl být plně integrován.

Při sestavování týdenních lekcí se budoucí facilitátor řídí metodologií biodanzy. Ta na jednu stranu poskytuje tvůrci vivencí prostor pro vlastní kreativitu, na druhou stranu však

vyžaduje respektování systému opírajícího se o teoretický model. Každá lekce biodanzy má jasnou strukturu, která umožňuje rozvoj v rámci jednotlivých linií vivencie a zároveň zaručuje účastníkovi harmonický průběh lekce, která v konkrétním sledu střídá dynamické a regresní fáze. K jednotlivým tancům a cvičením přiřazuje facilitátor hudbu v souladu s *Oficiálním seznamem cvičení, hudby a pokynů* tak, aby odpovídala cílům lekce a kritériím rozvoje skupiny.

Biodanza představuje proces, který byl navržen tak, aby účastník postupně prošel od takzvaných zasvěcovacích lekcí do lekcí prohloubení a radikalizace. Atmosféra skupiny, délka i průběh jednotlivých lekcí biodanzy se tak mohou lišit v návaznosti na pokročilosti i na orientaci skupiny. Samotná lekce biodanzy je označována ve španělštině jako *sesión*, v portugalštině *sessão*, v italštině *sessione* a ve francouzštině *séance* (sezení). Rovněž angličtina hovoří o *session* a v němčině lze užit výraz *Sitzung*.

Maria Lúcia Pessoa Santos, ředitelka školy biodanzy v Minas Gerais v Brazílii, ve své knize *Metodologia em Biodanza* (Metodologie v biodanze) hovoří o radikální změně ve vidění světa i života, kterou biodanza vyvolává u začátečníka. Ten získává klíč k tanečnímu životu, během něž vstupuje do kontaktu s vlastní esencí, se svou identitou. Lekce biodanzy je vlastně oslavou života, a proto vyžaduje, aby byly splněny určité náležitosti, které jí dávají potřebnou strukturu a umožňují vnitřní proměny. Mezi těmito náležitostmi zmiňuje požadavky na prostředí, které má být důstojné a má zaručovat ticho, soukromí a důvěrnost. Facilitátorovým úkolem je zde vytvářet prostor bezpečí, přijetí a přátelskosti (Santos, 1997, s. 101).

Toro v souvislosti s pacientkami po mastektomii dokonce hovořil o účastnicích prvního sezení biodanzy v tom smyslu, že jim chybí sebemenší reflexy, aby je bylo možné považovat za živé. Takové osoby často označoval za *mortas em vida* (mrtvé za života) a zmiňoval jejich charakteristiky, jako je nejistá a bojácná chůze a rezignovaný, úzkostný či zdrženlivý postoj prozrazující absenci „vitálního impetu“. Rehabilitace podle něj spočívá v tom, aby se znovu důstojně zapojily do života nikoliv jako rezignované entity, ale jako lidé, kteří přijali fakta a jsou schopni z toho, co se stalo, čerpat energii k zahájení plnohodnotnějšího života (Toro Araneda, 1991, s. 442).

Skupina sama v biodanze plní facilitující funkci a kromě toho i mnohé další. Skupina dává svým účastníkům svolení, je spouštěčem a zároveň usnadňuje vnitřní proměny, plní funkci integrační, kreativní i transcendentní. Skupina tvoří vlastní mikrosvět. A na rozdíl od vztahu lékař–pacient, kde lékař představuje pro neurotického pacienta jediné platné spojení s realitou, v biodanze v průběhu integrace skupiny účastník nacvičuje četné formy vztahu a kontaktu s ostatními účastníky a učí se přijímat a dávat zpětnou vazbu (Toro Araneda, 1991, s. 393).

Na průběh jednotlivé lekce má vliv mnoho faktorů. Vedle pořadí jednotlivých tanců a cvičení, zvolené hudby, slovního uvedení a samotné osobnosti facilitátora je to také velikost skupiny, která zásadně ovlivňuje její strukturu. Skupina může být minimální (šest až deset osob), což nedává možnost pracovat s anonymními situacemi; malá (deset až dvacet osob), což umožňuje malou dynamiku; střední (třicet až padesát osob), což umožňuje hrát si s nediferencovanými i s diferencovanými vztahy; velká (sto až dvě stě osob); obří (až pět tisíc i deset tisíc osob), což neumožňuje posilování identity a diferencované vztahy (Toro Araneda, 1991, s. 398).

Po získání titulu facilitátora lze kromě týdenních lekcí vést rovněž semináře biodanzy. Seminář může mít různou délku trvání v rozmezí od šesti hodin do několika dní. Španělština v takových případech používá termín *taller* častěji než *seminario*, portugalština volí někdy *oficina* vedle *seminário*, italština používá *stage* i *seminario*, francouzština používá *stage* nebo *atelier* spíše než *séminaire*. Angličtina si vystačí s termínem *workshop* a němčina užívá jak *Seminar*, tak *Workshop*. Vedle pojmu seminář pak biodanza pro déletrvající workshopy či víkendové moduly operuje také s termínem „maraton“ v jeho příslušných jazykových mutacích, kterými jsou *maratona* pro španělštinu, portugalštinu a italštinu, *marathon* pro francouzštinu a angličtinu a *Marathon* pro němčinu.

Ani po získání titulu zpravidla pro facilitátora vzdělávání v oblasti biodanzy nekončí. Může využít nabídky kurzů v rámci dalšího vzdělávání, kromě výše zmíněných kurzů rozšíření a aplikací biodanzy sem patří i další, jako například tři moduly kurzu *Radicalización de la progresividad* (radikalizace progresivity), které v rámci svého *Programa* (programu) nabízí Antonio Sarpe, ředitel školy biodanzy v Lisabonu v Portugalsku. Další možností je také absolvovat výcvik pro učitele, kteří získávají oprávnění vést studenty biodanzy a pracovat ve školách biodanzy. Takový učitel je pak označován termínem „didaktik/didaktička“ a vznikají tak spojení jako *professor didata* / *professora didata* v portugalštině, *profesor didacta* / *profesora didacta* ve španělštině, *insegnante didatta* v italštině či *professeur didacte* ve francouzštině. A zatímco angličtina někdy používá *didactic teacher*, zachovala rovněž španělský termín *didacta* a používá *didacta teacher*. Němčina hovoří o *Didaktik-Lehrer* / *Didaktik-Lehrerin*.

1.7 Překlady a tlumočení v biodanze

Nezbytnou podmínkou k získání titulu facilitátora biodanzy je absolvování všech předepsaných modulů a seminářů školy. Pokud se student z jakéhokoli důvodu nemohl některého z nich zúčastnit, musí si jej nahradit. Nahradit chybějící modul či seminář lze buď v následujícím cyklu školy, což v praxi znamená čekat tři roky, anebo v kterékoli jiné škole biodanzy po celém světě. Pro studenty ze zemí, kde byla otevřena pouze jedna škola, to znamená absolvovat příslušnou část studia v zahraničí, což vyžaduje znalost cizího jazyka. Některé školy biodanzy nabízejí rovnou bilingvní studium, jako například škola v Algarve v Portugalsku, kde je možné studovat v portugalštině a v angličtině.

Část facilitátorů biodanzy absolvovalo studium v jazyce, který není jejich rodným jazykem. Typickým případem jsou facilitátoři, kteří ve své rodné zemi následně založili první školu biodanzy, jako například Norka Unni Heim, která vystudovala v Amsterdamu a následně založila první školu biodanzy v Norsku, nebo Slovinka Nataša Kern, která vystudovala v Miláně a následně založila první školu biodanzy ve Slovinsku. V některých případech byli zakladatelé první školy v dané zemi mluvčí jiného jazyka, kteří teprve následně přijali místní jazyk za svůj, jak tomu bylo například v případě Brazilce Sérgia Cruze, který spolu s Rolandem Torem v 80. letech šířil biodanzu v Evropě a je dodnes ředitelem školy biodanzy v italské Bologni.

Mnoho ředitelů škol, kteří jsou zároveň didaktiky biodanzy, hovoří více než jedním jazykem. Tito didaktici jsou zváni ostatními školami, aby vedli moduly a semináře biodanzy v dalších školách. Pokud jsou tyto facilitátoři zváni do zemí, jejichž jazyk neovládají, lekce probíhají v jazyce, který facilitátor ovládá – nebo velmi často v angličtině – a zároveň lze pro něj najít tlumočnicka do místního jazyka. Tlumočnick v takovém případě musí být dobře obeznámen s terminologií biodanzy. Studium biodanzy tak velmi často probíhá formou mezinárodní spolupráce, neboť každá škola je součástí asociace škol v dané zemi nebo ve skupině zemí. Studenti biodanzy se tak seznamují se zahraničními facilitátory a zároveň s celou strukturou hnutí biodanzy. A přestože Torovým jazykem byla španělština, vedle portugalštiny, italštiny a případně francouzštiny se ve školách biodanzy stále více prosazuje i dnešní *lingua franca*, angličtina.

Této situaci odpovídají i webové stránky jednotlivých organizací, asociací a případně škol biodanzy, stále více jich vedle místního jazyka nabízí i anglickou mutaci. Organizace IBFed nabízí obsah svých stránek ve španělštině, portugalštině, italštině, francouzštině a angličtině. Pravidelný zpravodaj, který na stránkách zveřejňuje, pak vychází dvojjazyčně, ve španělštině a v angličtině. Organizace BRT nabízí obsah svých stránek ve španělštině, portugalštině, italštině a angličtině. Některé školy nicméně neprovozují webové stránky a ke komunikaci využívají spíše Facebook.

Bez ohledu na jazyk, ve kterém je vedena lekce biodanzy, dodržují facilitátoři specifickou terminologii, která tak studentovi či účastníkovi i v zahraničí usnadňuje orientaci. Tato terminologie zahrnuje jak výrazy specifické pro biodanzu, jako jsou například „vivencie“, „biocentrický princip“ či „vitální nevědomí“, tak názvy tanců a kategorií pohybu. Obdobná situace nastává, když si do místní školy přijede nahradit chybějící modul zahraniční účastník. Děje se tak zpravidla v případech, kdy modul vede zahraniční facilitátor, který hovoří jazykem zahraničního účastníka. Někteří facilitátoři jsou nicméně schopni se i sami tlumočit.

Pokud je student školy biodanzy mluvčím pouze svého rodného jazyka, jeho možnosti jsou značně omezeny, především s ohledem na daný rodný jazyk. Pokud je jím španělština či portugalština, bude si moci přečíst velkou část Torových děl a nabízí se možnost návštěvy desítek škol, ať již v Evropě, nebo v Latinské Americe. Rovněž mluvčí italštiny má k dispozici více než deset škol, kde může načerpat potřebné znalosti, a některé Torovy texty včetně vůbec první verze základní knihy biodanzy. S francouzštinou a němčinou se snižuje jak počet škol, tak překladů literatury, kterou bude mít k dispozici. Angličtina mu sice zaručí možnost pohybovat se po školách biodanzy téměř po celém světě, ovšem z Torových textů bude mít k dispozici pouze skripta, která dostávají všichni studenti ke každému modulu školy a *Oficiální seznam cvičení, hudby a pokynů*, který získá při studiu metodologie. Pokud je student pouze mluvčím jiného jazyka, jako je například japonština, hebrejštiny, řečtina, ruština, polština, slovenština, čeština a mnohé další, pak má rovněž k dispozici pouze tyto dva písemné prameny a jeho možnost získávání informací v ústní podobě je přímo závislá na kvalitě tlumočnicka.

Pokud manuály a seznam cvičení a hudby v daném jazyce dosud neexistují, jejich překlad zajišťují ředitelé nově otevřených škol. V historii to byli často ředitelé škol, kteří sami skripta

i seznam překládali. Seznam sám vznikl díky spolupráci v rámci argentinsko-španělské organizace pro výzkum hudby a cvičení zvané Centro de investigación de músicas y ejercicios de Biodanza – CIMEB, která působila pod organizací IBF. V současné době nejvíce rozšířené vydání z roku 2012, které představuje revidované a rozšířené vydání z roku 2009, udává dvacet pět spolupracovníků z řad CIMEB, kteří pocházejí z Francie, Argentiny, Portugalska, Itálie, Spojených států a dalších zemí. Mezi hlavními koordinátory jsou vyjmenováni Antonio Sarpe, Hélène Lévy Benseft, Raúl Terrén, Rolando Toro Acuña a Verónica Toro. V předmluvě pak Toro děkuje za spolupráci při přípravě původních textů také Elianě Matuk, Marcelu Murovi a Claudete Sant’Anně. Na jednotlivých jazykových verzích se pak podílela řada překladatelů (Toro Araneda, 2012, s. 2–6). Seznam byl tímto způsobem oficiálně vydán ve španělštině, portugalštině, italštině, francouzštině, nizozemštině a angličtině. Do dalších jazyků je seznam překládán postupně, jak vznikají školy biodanzы v dalších oblastech světa. Kvalita překladu je tak závislá na spolupráci ředitele nové školy s překladatelem, který nemusí být znalý systému ani terminologie biodanzы.

Některé překlady v rámci biodanzы tak nejsou úplně ideální. Například jednotlivé mutace definic biodanzы mohou obsahovat jazykově nesprávné formulace nebo si různé verze vzájemně neodpovídají. Příkladem je neobvyklý pořádek slov v jedné z definic obsahující v anglické verzi spojení *life primordial functions* namísto obvyklejšího *primordial life functions*. Jedna z mnoha dalších definic biodanzы obsahuje v anglické verzi dokonce chybnou valenci: „A therapy on full enjoyment of life“ (Karger, 2017, s. 5). Dorotea Pok, která je autorkou španělského překladu knihy *El hombre que habla con las rosas: Entrevistas con Hélène Lévy Benseft, Bruno Ribant y Bruno Giuliani* (Muž, který mluví s růžemi: Rozhovory s Hélène Lévy Benseft, Brunem Ribantem a Brunem Giulianiem), vyjadřuje v doslovu obavu o kvalitu překladu (Toro Araneda et al., 2014, s. 147–148). Rozhovory, které kniha zaznamenává a které spoluředitelka školy biodanzы Méditerranée ve Francii Hélène Lévy Benseft, klinický psycholog Bruno Ribant a filozof a terapeut Bruno Giuliani vedli s Rolandem Torem, probíhaly totiž španělsko-francouzsky. Toro odpovídal španělsky, zatímco Hélène Lévy Benseft jeho odpovědi i dotazy ostatních tlumočila z a do francouzštiny. Kniha tak nejprve vyšla ve francouzské verzi s názvem *L’homme qui parle avec les roses: Entretiens avec Hélène Lévy-Benseft, Bruno Ribant et Bruno Giuliani*, o rok později byla přeložena do italštiny, ale do Torovy rodné španělštiny byla přeložena teprve následně, o dalších osm let později.

V roce 2022 zveřejnila IBFed ve svém newsletteru, který vychází jak španělsky, tak anglicky, text nazvaný „*La Danza de las Palabras*“ / „*The Dance of Words*“ („Tanec slov“), v němž vyzývá překladatele – především se znalostí španělštiny a portugalštiny – ke spolupráci na problematice vícejazyčné komunikace. Cílem je, aby *biodancers*, jejichž rodným jazykem není španělština, dostali možnost lépe se zapojit, aby se mnohem více otevřely rozmanité komunikaci. IBFed konstatuje, že být doma po celém světě s sebou přináší tuto „obtíž“, pokud jde o plynulou komunikaci mezi všemi, ale mít všechny jazyky v „systému“ přináší s sebou také velké bohatství. Doslova říká:

„Spojme ruce a zlepšujeme společně tuto část našeho života: jazyk!“

(International Biodanza Federation, 2022)

V souvislosti s biodanzou vycházejí po celém světě publikace v mnoha jazycích. Některé jsou překládány i do dalších jazyků, jiné nabízejí své poklady pouze pro mluvčí daného jazyka. Když Hélène Lévy Benseft vydala sérii DVD pro facilitátory *Danses, exercices et mouvements en Biodanza*, která zahrnuje tance, cvičení a pohyby v biodanze, automaticky ji opatřila popisky ve španělštině, francouzštině, italštině a angličtině. Když se Marcus Stück spolu s Alejandrou Villegas rozhodli zveřejnit výsledky více než desetiletého úsilí na poli vědy, vydali dva svazky v edici *Biodanza in Spiegel der Wissenschaften* (Biodanza v zrcadle vědy). První svazek obsahuje soubor empirických výzkumů a vyšel hned čtyřjazyčně, tedy německy, španělsky, italsky a anglicky, pod názvem *Zur Gesundheit tanzen? Empirische Forschungen zu Biodanza | ¿Danzar hacia la salud? Investigaciones empíricas de Biodanza | La salute attraverso la danza? Ricerche empiriche sulla Biodanza | Dance towards health? Empirical research of Biodanza* (Tanec pro zdraví? Empirický výzkum biodanzu). Autoři v předmluvě uvádějí, že plánují knihu přeložit rovněž do portugalštiny a francouzštiny (Stück & Villegas, 2008, s. 16–19), a zároveň informují o tom, že jsou si vědomi, že by stávající překlady mohly doznat vylepšení (Stück & Villegas, 2008, s. 300). Druhý svazek představuje vlastně disertační práci v oblasti biodanzu, kterou Alejandra Villegas obhájila v roce 2006 na Institut für Psychologie Universität Leipzig a vyšel rovněž čtyřjazyčně pod názvem *Der getanzte Weg: Prozesse und Effekte von Biodanza | El camino danzado: Procesos y efectos de Biodanza | Il percorso danzato: Processi e effetti di Biodanza | The danced way: Processes and effects of Biodanza* (Protančená cesta: Procesy a účinky biodanzu) (Villegas, 2008).

Biodanza tvoří mezinárodní síť, která propojuje lidi pěti světadílů, desítek zemí, různých jazyků a kultur. Přesvědčivý důkaz o existenci této sítě přinesl Toroův vnuk, Marcelo Toro Bianco, který žil a šířil biodanzu v Argentině, Brazílii, Dominikánské republice a ve Španělsku, odkud přesídlil do Kapského města v Jihoafrické republice, kde v roce 2013 založil školu biodanzu. V roce 2015 uskutečnil svůj sen, jež nazval Projekt Hermés podle starobylého řeckého boha vyznačujícího se rychlostí. Během dvanácti týdnů obletěl s biodanzou svět neboli navštívil dvanáct škol v různých částech světa a v každé protančil víkend. Důkazem o této cestě je kniha plná nádherných fotografií, poselství, básní i kreseb, která vyšla ve spolupráci dvanácti škol biodanzu v roce 2019 pod dvojjazyčným názvem *Unidad: El Proyecto Hermes la vuelta al mundo con Biodanza | Unity: The Hermes Project around the world with Biodanza* (Jednota: Projekt Hermés po celém světě s biodanzou) (Toro Bianco, 2019). Kniha nesoucí symbolický název *Unidad | Unity* (Jednota) ovšem ve skutečnosti obsahuje jazyků mnohem více. Toro Bianco navštívil postupně Španělsko, Itálii, Portugalsko, Belgie, Nizozemsko, Jihoafrickou republiku, Izrael, Austrálii, Spojené státy, Chile, Argentinu a Brazílii, a tak se na knize podílelo dalších patnáct ředitelů a ředitelk škol z několika světadílů. Vedle španělštiny a angličtiny obsahují tak příslušné kapitoly také pasáže v italštině, portugalštině, francouzštině, nizozemštině a hebrejštině.

Sám Toro v rozhovoru, který vyšel až pět let po jeho smrti v argentinském časopise *Revista Argentina de Biodanza* (Argentinský časopis biodanzu) pod názvem *Entrevista inédita a Rolando Toro Araneda: recuperar la grandeza del ser humano (Nepublikovaný rozhovor s Rolandem Toro Aranedou: Obnovit velikost lidské bytosti)*, upozorňuje na fakt, že biodanza nepracuje s regionálními situacemi. Neklade si otázku, jaké jsou charakteristiky osobnosti či jaký je charakter lidí. Otázka, kterou je naopak třeba si položit, zní: Co je to být člověkem? To

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy **Jazyk v biodanze**.
Pokud se Vám ukáзка líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.